

**1983/84:106**

**Torsdagen den 22 mars em.**

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

### **23 § Anslag till vuxenutbildning**

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1983/84:14 om vissa anslag till vuxenutbildning (prop. 1983/84:100 delvis).

#### **Anf. 113 TREDJE VICE TALMANNEN:**

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

#### **Anf. 114 PER UNCKEL (m):**

Herr talman! Skolan har ont om pengar. Det gäller i dag, men det kommer i än högre grad att gälla om några år. Den socialdemokratiska oförmågan att göra något åt landets finanser som varaktigt skapar nya resurser kommer att ställa hela det svenska samhället inför betydande påfrestningar när den nuvarande lättsinnesfesten är över.

När ett på nytt stigande budgetunderskott till slut måste pressas tillbaka kommer inte många verksamheter att kunna hållas undan. Också skolan måste vara beredd att dra sitt strå till stacken.

Att medge detta är inte uttryck för någon önskan att beröva skolan de resurser den behöver för att kunna förmedla en kvalitativt fullgod undervisning. I stället handlar det om en realistisk bedömning av vad som kommer att bli oundvikligt. Vi gör skolan den bästa tjänsten genom att i dag se sanningen som den är.

För varje verksamhet som tvingas spara pengar är det en fördel om det kan ske i välöverbärgda former. Så har det som bekant inte alltid varit hittills när det gäller de senaste årens skolbesparingar. Mer eller mindre berättigad indignation hos lärare och elever har negativt påverkat arbetsglädjen i skolan. Sådana stämningar gagnar inte undervisningsresultatet. Det är dags

att välja en ärligare och mera långsiktig besparingsstrategi än vad riksdag och regering hittills gjort.

Det är självklart sant att det också inom skolan – precis som inom alla andra områden – går att snåla litet varstans. Större besparingar – och sådana slipper vi, som sagt, inte undan – kräver emellertid en annan teknik. Vi måste välja vilka uppgifter utbildningsväsendet skall ge prioritet före andra. Och ”vi”, det är riksdagen, som ytterst har att ta ansvaret för både resurstilldelning och skolans innehåll.

För oss moderater gäller följande prioriteringar.

Ungdomsskolans basverksamhet måste i fortsättningen undandras från besparingar. Det innebär att skolutbildning av äldre i vårt förslag får stå tillbaka för utbildningen av unga.

Tillräckliga resurser måste vidare reserveras för själva undervisningen. Det innebär att satsningar på umbärliga lokaler, utrustning och personal för andra uppgifter än undervisningen åsätts lägre prioritet.

Till slut innebär vårt förslag en ambitionssänkning i fråga om hemspråksundervisningen. För att garantera tillräckliga resurser till den oundgängliga skolutbildningen bör hemspråksundervisningen organiseras på ett sådant sätt att undervisningen erbjuds utifrån striktare kriterier än i dag. Invandrarna måste emellertid under alla omständigheter kunna tillförsäkras en sådan bas i det egna språket att den kulturella identiteten kan upprätthållas.

Herr talman! Ifrån dessa prioriteringar lägger vi upp vår reformstrategi för skolan inte bara under det innevarande riksmötet utan för den övergripbara framtiden.

I dagens debatt handlar det om prioriteringen av unga framför äldre studerande. För att klara tillräckliga resurser till ungdomsskolan inom ramen för en ansvarsfull ekonomisk politik får såväl komvux som viss utbildning i studieförbundens regi maka på sig. Det innebär påtagliga påfrestningar på vuxenutbildningen, det skall inte förnekas. Men alternativet – att spara litet här och litet där med resultatet att ingen skolform klarar sin uppgift – är värre.

Hans Nyhage kommer senare att utveckla vår ståndpunkt i fråga om studieförbunden. Birger Hagård kommer på samma sätt att motivera vår ståndpunkt att inte tillstyrka statsbidrag till den kommunistiska folkhögskolan i Bona. I fråga om komvux och annan motsvarande vuxenutbildning vill jag bara understryka följande:

Trots en betydande besparing klarar vi moderater att garantera två viktiga vuxenutbildningsfunktioner, nämligen kompetensutbildning och nivåhöjning av en äldre generations grundläggande kunskaper. Av lika central betydelse som ungdomsskolans utbildning är nämligen den vuxenutbildning som syftar till att ge dem i den äldre generationen, som i ungdomsåren inte fick chansen att få utbildning upp till en nivå som i dag motsvarar grundskolan, chansen att förkovra sig. Möjligheten att nu reparera detta måste vi under alla omständigheter kunna garantera.

Viktigt är det också, herr talman, att inom komvux kunna erbjuda möjligheter att komplettera kunskaper nödvändiga för vidare studier inom

högskolan. Särskilt angeläget blir detta, om man i likhet med oss moderater vill ge de olika gymnasielinjerna en klarare profil än vad regeringen uppenbarligen syftar till. Dessa båda uppgifter, kompetenskompletteringen och den grundläggande utbildningen på grundskolenivå, kan alltså klaras trots våra besparingar. Skulle det visa sig att annan komvux-verksamhet som av olika skäl kan bedömas som särskilt värdefull riskerar att drabbas, är det enligt vår mening knappast orimligt att tänka sig en viss avgiftsfinansiering av sådana utbildningar.

Herr talman! Vi måste spara mer än vad regeringen orkar med, och vi måste göra det bättre. Skolan har rätt att kräva ordentliga besked om vad vi förväntar oss av den och om vilka verksamheter vi är beredda att låta stå tillbaka för andra verksamheters skull. Pengarna räcker inte till allt, men till det som skolan oundgängligen måste klara skall det alltid finnas pengar nog.

**Anf. 115 KERSTIN GÖTHBERG (c):**

Herr talman! Behovet av vuxenutbildning är och kommer i framtiden att vara mycket stort. En kärv arbetsmarknad gör detta behov särskilt påfallande. Det må gälla fortbildning och vidareutbildning, återkommande utbildning, omskolning eller att förbättra en låg grundutbildning. Det kan noteras att SÖ i sin långtidsplanering gör exakt samma bedömning.

I utbildningsutskottets betänkande nr 14 behandlas vissa anslag till vuxenutbildning. Till betänkandet är fogade två reservationer från centerpartiet. I reservation nr 5 föreslår vi ett höjt tilläggsbidrag till studiecirkel i glesbygd, dvs. stödområdena A, B och C. Det har skett en påfallande minskning av antalet cirkel i dessa områden, det kan man notera. Delvis beror detta på vissa förändringar av områdesgränserna. Men minskningen beror också på ökade kostnader inte minst genom fördyrade resor. Därmed har man också fått höga cirkelavgifter.

Vi anser att ett höjt tilläggsbidrag till denna verksamhet är nödvändigt för att kunna erbjuda människor bosatta i dessa områden cirkelverksamhet och kulturaktiviteter. För väldigt många som bor på dessa orter är studieförbundens utbud enda möjligheten att få del av dessa aktiviteter.

Hösten 1981 avlämnade utredningen om svenska för vuxna invandrare sitt slutbetänkande. Detta sändes av dåvarande regeringen omedelbart på remiss.

Vid regeringsskiftet var arbetet på en proposition i frågan långt framskridet. Frågan har sedan dess förhållats gång på gång. I oktober 1983 lovade invandrarministern att propositionen skulle komma "efter årsskiftet". I propositionsförteckningen aviseras att den *eventuellt* skall läggas fram i maj. Det är djupt beklagligt att man i denna angelägna fråga som en följd av regeringens dröjsmål inte har kunnat komma fram till en lösning.

Mot denna bakgrund hemställer vi i reservation 14 att en proposition om en reform att svenskundervisningen för invandrare föreläggs riksdagen i så god tid att reformen kan träda i kraft den 1 januari 1985.

Så några ord om reservation 6 från moderaterna.

Först och främst vill jag erinra om 1974 års beslut om den statliga

kulturpolitiken. Man slog fast ett antal mål som man skulle försöka förverkliga. Ett önskemål gällde att man genom de beslutade satsningarna skulle nå ut till nya grupper. Kulturen skulle vara till för alla människor. Vidare slog man fast hur viktigt det är att människor stimuleras till egen skapande verksamhet. Bidraget till kulturverksamheten inom studieförbunden har varit ett instrument i strävandena att nå uppsatta mål. I dagarna har vi fått veta att man, trots att det hänt mycket på kulturverksamhetens område, inte har lyckats uppnå sina mål. Det gäller särskilt ansträngningarna att nå ut till nya grupper. Därför är det både beklagligt och förvånande att man inom moderata samlingspartiet vill minska det här angelägna anslaget med så mycket som 30 milj. kr.

Man kan fråga sig vilka grupper anslaget är avsett för. Ja, det är just de grupper som jag nämnt tidigare i mitt anförande. Det är grupper som av sociala, ekonomiska eller geografiska skäl inte har möjlighet att delta i olika kulturaktiviteter. För dessa människor är det synnerligen betydelsefullt att de verkligen får en chans. Bidraget skall också användas till att stimulera barn- och ungdomsverksamheten, som är ett mycket fint alternativ till den skräpkultur som breder ut sig. I det avseendet är nämnda grupper särskilt utsatta.

Per Unckel sade i sitt anförande att det inte finns tillräckligt med pengar. Det är naturligtvis sant. Han sade också att det är viktigt med en prioritering. Vi har precis samma uppfattning. Vår filosofi är den att om prioriteringar skall göras, måste man samtidigt slå vakt om just de grupper som är mest utsatta, dvs. de sämst ställda. En av de viktigaste satsningar som vi kan göra är just satsningen på kulturverksamheten.

Jag vill tillägga att det tack vare olika forsknings- och utvecklingsarbeten är mycket klart bevisat när det gäller språkförståelse och läsinlärning att det är de barn som på ett mycket tidigt stadium kommit i kontakt med olika kulturaktiviteter, med litteratur, musik, dramatik, visor och ramsor som har ett försprång vid skolstarten. Det är därför mycket viktigt att de utsatta grupperna får en chans, att vi hjälper dem så att de har samma utgångsläge som andra när skolan börjar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 5 och 14 samt i övrigt till utskottets hemställan.

**Anf. 116 LINNEA HÖRLÉN (fp):**

Herr talman! Under de senaste decennierna har svensk skolpolitik medfört en breddning av utbildningen på praktiskt taget alla nivåer. En nioårig grundskola har genomförts, som ökat skolplikten upp till 16 års ålder. Gymnasieskolan fångar upp större delen av ungdomarna i 16–19-årsåldern och har ändå utrymme för en stor grupp elever av äldre årgång. Vid sidan av ungdomsskolan har vi också fått ett rikt förgrenat nät av utbildningar för vuxna i form av kommunal vuxenutbildning, AMS-utbildning, folkhögskolor och verksamhet genom studieförbunden.

Det är denna vuxenutbildning som vi nu har att behandla här i kammaren. En viss sektor av utbildningen kan dock aldrig betraktas isolerad från de

övriga. Den aktuella situationen för resp. utbildningssektor skiftar från år till år. Än kan den ena, än den andra sektorn vara mest angelägen att stödja. Detta är bakgrunden till att vi från folkpartiets sida i år har föreslagit överföring av en del resurser från vuxenutbildningssektorn till högskoleleden. I det kärva klimat som råder när det gäller sysselsättningen för ungdomar tror vi att det är viktigt att ge ungdomarna en så god utbildning som möjligt. Det har ju visat sig att ju bättre utbildning ungdomarna har, desto lättare har de att få en fast anställning. Vi ser också en gedigen utbildning som ett medel att på sikt förbättra Sveriges ekonomiska läge. Goda kunskaper är en förutsättning för kvalitet, tillgångar som är av värde i den internationella konkurrensen. En satsning på god ungdomsutbildning ser vi därför i dagsläget som en åtgärd vi vill prioritera. Då vi inte vill öka budgetunderskottet, måste det ökade anslaget till högskolan tas någon annanstans, och vi har då valt att minska anslagen till Komvux, till studieförbunden och till viss central kursverksamhet.

Beträffande Komvux menar vi, i likhet med statsrådet, att det finns möjligheter till resursbesparande samverkan över kommungränserna. Vi tror också att en mera flexibel resursplanering kan leda till ett effektivare utnyttjande av tillgängliga medel.

Regeringen föreslår vidare en kraftig uppräknig av bidraget till studiecirkel i vad gäller tilläggsbidraget som avser handikappverksamhet samt studiecirkel i hemspråk, svenska, matematik och samhällsinriktade ämnen samt en höjning av det s. k. glesbygdstödet. Enligt vår uppfattning behöver någon höjning inte göras av bidragen avseenden hemspråk, svenska, matematik och samhällsinriktade ämnen. Däremot är det självklart att tilläggsbidraget i den del det avser handikappverksamhet och glesbygdstöd räknas upp enligt förslaget.

Under anslaget C 8. Bidrag till viss central kursverksamhet lämnas bidrag till ett antal intresseorganisationer för kurser i skilda ämnen i deras regi. I nuvarande statsfinansiella läge anser vi inte att det längre är motiverat att staten lämnar bidrag till dessa organisationer.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 2, 4, 9 och 17.

Vad folkhögskolan beträffar vill jag uttrycka min tillfredsställelse med att utskottet, med anledning av en folkparti-centermotion, föreslår att regeringen bemyndigas att öka folkhögskolans totala undervisningsvolym i syfte att vidga möjligheterna till folkhögskolestudier för de arbetslösa som får särskilt studiestöd för arbetslösa. Vidare har jag med tacksamhet noterat att regeringen tillmötesgått önskemålen från Ljungskile folkhögskola att få en högre tilldelning av bidragsveckor. Därmed får denna skola bättre möjlighet att utnyttja sina lokaler, till gagn för sin ekonomi.

En annan folkhögskola som befinner sig i en liknande situation är Karlskoga folkhögskola. I enlighet med nedtrappningsbeslutet för ett par år sedan har man minskat antalet elevveckor med ca 3 000. Ett sådant ingrepp i verksamheten medför naturligtvis konsekvenser för ekonomin, i all synnerhet som skolans lokaler är relativt nybyggda och ännu belastas med lån på

mellan 8 och 9 milj. kr. Att finna full ersättning för de uteblivna lokalintäkterna har inte visat sig möjligt, och därför får skolan vidkännas ett betydande underskott i sin budget. Det är emellertid min förhoppning att den översyn av vissa folkhögskolors kapitalkostnader som f. n. pågår inom SÖ skall klargöra behovet av ett ökat stöd till Karlskoga folkhögskola. Det borde vara möjligt att få till stånd ett sådant, om inte förr så till läsåret 1985/86.

I detta sammanhang vill jag också nämna de nystartade folkhögskolorna. Framför allt Lidingö folkhögskola har i starten råkat illa ut genom att bidragstaket relaterades till läsåret 1981/82. Även om man från år till år kan hoppas på viss tilldelning från de extra 10 000 bidragsveckor som skolöverstyrelsen disponerar, upplevs situationen som otrygg för skolan. Jag räknar med att en allmän översyn av folkhögskolornas ekonomiska situation skall medföra en förbättring också för Lidingö folkhögskola.

Till sist, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 10, som innehåller en hemställan om att de kursplanebundna universitetscirklarna åter skall bli statsbidragsberättigade och i övrigt till hemställan i utskottets betänkande.

**Anf. 117 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):**

Herr talman! Jag kommer i mitt anförande att i huvudsak tala för reservation nr 13 av Björn Samuelson, om behovet av uppsökande verksamhet för invandrarkvinnor.

Det har betonats från den här talarstolen tidigare att invandrarkvinnorna befinner sig i en mycket svår situation. De utgör en av de mest utsatta grupperna i samhället, och om ingenting görs kommer deras situation att förvärras ytterligare. Därför är speciella insatser från samhällets sida helt nödvändiga, inte minst ur jämställdhetssynpunkt. Annars blir det lätt att uppfatta alla jämlikhets- och jämställdhetsdeklarationer som allmänt och till intet förpliktigande munväder avsett att användas enbart i olika högtidliga sammanhang.

Invandrarkvinnorna har en allmänt sett lägre basutbildning än männen inom gruppen. Utbildningsnivån är relativt låg, med en skolgång som kan vara begränsad till ett fåtal år i hemlandet. Den bristfälliga utbildningsnivån hos många invandrarkvinnor gör att de har särskilt svårt att konkurrera på arbetsmarknaden. En annan orsak är språksvårigheter. Invandrarkvinnornas speciella ställning och roll både inom familjen och i arbetslivet gör att de har mindre möjligheter att komma i beröring med språket än vad männen har. Dessutom saknar invandrarkvinnor den sociala skyddsmekanism eller det sociala kontrollsystem som utgörs av släkt, vänner och grannar. Avsaknaden av detta sociala kontaktnät, som är en värdefull informationskanal när det gäller allmän samhällsinformation, gör att invandrarkvinnorna ofta döms till en mycket svår social isolering.

Samhället kan stödja invandrarkvinnorna på olika sätt. Möjligheterna till svenskundervisning och samhällsorientering kan ökas. Detta bör ske utifrån kvinnornas situation och förutsättningar. Genom uppsökande verksamhet kan man nå de hemarbetande kvinnorna och dem som på grund av skiftarbete har svårigheter att få del av svenskundervisningen.

Samhällsorienteringen måste baseras på de behov invandrarkvinnorna har med hänsyn till deras situation i Sverige, förkunskaper etc. Då dessa kvinnor ofta har svårigheter att följa utbildningar upplagda över en längre tid är det viktigt att nya metoder som veckoslutskurser eller kortare utbildningar på folkhögskolor prövas i ökad utsträckning.

Herr talman! I det betänkande som vi nu diskuterar behandlas också en motion av Iréne Vestlund. Motionen i fråga beskriver den värdefulla och nödvändiga verksamhet som bedrivs i dag av Kvinnofolkhögskolan i Göteborg. De krav som ställs i motionen – att Stiftelsen Kvinnofolkhögskolan bör bli statsbidragsberättigad – är rimliga och borde ha fått en bättre behandling av utskottet.

Radio och TV är viktiga kanaler för att nå isolerade invandrarkvinnor. Utbildningsradion har tagit initiativ när det gäller att ta fram studiematerial och sända utbildningsprogram speciellt för invandrarkvinnor. Det är nödvändigt att denna verksamhet får fortsätta och utvidgas. Radio- och TV-program med språkundervisning och samhällsorientering bör produceras för kvinnor med olika språklig och kulturell bakgrund och sändas på tider då dessa kvinnor har möjlighet att ta del av dem. På så sätt kan denna verksamhet bli ett värdefullt komplement till svenskundervisning och samhällsorientering.

Till slut, herr talman, vill jag framföra att förverkligandet av de invandrapolitiska målsättningar om jämlikhet, valfrihet och samverkan som syftar till invandrarnas funktionella integrering i det svenska samhället är en process som pågår. Och den processen kan man påverka på olika sätt, beroende på vilka insatser man är beredd att göra i nuet. Gör man ingenting nu fördröjer man exempelvis invandrarkvinnornas funktionella integrering i det svenska samhället med vad det kan innebära i framtida samhällsliga kostnader.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 13.

**Anf. 118 INGVAR JOHNSON (s):**

Herr talman! Jag vill börja med att betona att vuxenutbildning är av mycket stort värde i dagens samhälle. I studiecirklar, på folkhögskolor och i kommunal vuxenutbildning finns kunskaper att hämta som betyder mycket för den enskildes utveckling och möjlighet att påverka i samhället. Men vuxna behöver också nya och bättre kunskaper när arbetsuppgifter förändras så snabbt som nu, och utan en bred vuxenutbildning kan vi bli efter i den tekniska utvecklingen. Det är därför tillfredsställande att regeringen trots en kärv ekonomi föreslår anslag för vuxenstudier av samma omfattning som hittills.

Moderaterna och folkpartisterna tycks inte dela denna positiva grundsyn på vuxenutbildningen utan föreslår drastiskt stora nedskärningar av anslagen. I de moderata reservationerna föreslås att anslagen skall minskas med över 300 milj. kr. Till detta skall läggas den nedskärning av utbildning som blir följderna av att moderaterna vill ta ytterligare 169 miljoner av vuxenutbildningsavgiften till finansiering av studieförbunden. Per Unckel är väl medveten om att moderaterna härigenom sammantaget vill skära ned anslagen till

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

vuxenutbildning med nära en halv miljard kronor. En halv miljard är en mycket stor del av anslagen, och denna nedskärning skulle leda till att betydligt färre lågutbildade kommer att studera och också till kraftigt höjda deltagaravgifter.

Det finns anledning att något kommentera de olika områdena inom vuxenutbildningen var för sig och de 18 reservationer som avgetts. Vad först beträffar kommunal vuxenutbildning är den av regeringen föreslagna omfattningen väl avvägd för att klara de mest angelägna utbildningsbehoven. Det är också viktigt att regeringen bemyndigas att öka verksamheten, om det krävs av arbetsmarknadsskäl. Moderater och folkpartister vill skära ned, och jag måste få fråga: Vad kan det vara för utbildningspolitiska bedömningar bakom moderaternas förslag, som skulle minska kurserna på gymnasienivå med 40–50 %? Vilka behovsanalyser finns bakom folkpartiets förslag, som skulle minska kurserna på grundskolenivå med 20–25 %? Jag kan inte finna några rimliga skäl, så jag yrkar avslag på reservationerna 1 och 2.

För studieförbundens verksamhet föreslår regeringen flera förbättringar: dels föreslås att tilläggsbidragen för cirklar inom områdena handikapstudier, hemspråk, svenska, matematik och samhällsorienterande ämnen skall höjas, dels föreslås höjning av bidragen för studiecirklar inom stödområde och för den kulturverksamhet som bedrivs av studieförbunden.

För dessa verksamheter föreslår moderaterna stora försämringar. De vill helt ta bort tilläggsbidragen för hemspråk, svenska, matematik och samhällstudier. De moderata förslagen skulle leda till kraftiga höjningar av avgifterna för cirkeldeltagare som vill förbättra sina kunskaper i dessa viktiga ämnen.

Kulturverksamheten inom studieförbunden är tydligen inget som uppskattas av moderaterna, som inte nöjer sig med att säga nej till den föreslagna höjningen utan vill skära bort hela 30 miljoner av anslaget. Ett bifall till denna reservation skulle ge färre delaktighet i stimulerande kulturaktiviteter, främst i glesbygdsområden, och ta bort mängder av arbetstillfällen för kulturarbetare. Visst är det typiskt för moderaterna att skära ned just bidragen till folklig kultur, där statens stöd i dag bara är någon tia per deltagare!

För att man skall nå dem som har störst behov av vuxenutbildning behövs den uppsökande verksamheten i bostadsområdena. Genom uppsökteri kommer många lågutbildade som inte tidigare deltagit i vuxenstudier att få kontakt med studieförbundens verksamhet. Det förvånar inte att moderaternas ointresse för lågutbildade leder till att man föreslår att detta bidrag helt skall tas bort.

Nästa moderata insats för att skära ned för just de grupper som har störst behov av studier görs på anslaget för undervisning i svenska språket för invandrare. Det vill moderaterna med besparing som enda motiv skära ned med 18 milj. kr.

I ett par andra reservationer föreslås förändringar av reglerna för studiecirklar. Här föreslås statsbidrag för kursplanebundna universitetscirkular. Men de nuvarande reglerna hindrar inte cirklar på högskolans nivå:



däremot skall folkbildning inte styras av kursplaner och kompetenskrav. Vidare föreslås att cirklar i konsthantverk skall få bidrag för ytterligare en timme per sammankomst. Det skulle, som jag ser det, vara en tvivelaktig prioritering av just dessa cirklar.

Folkpartiet föreslår inte så stora nedskärningar som moderaterna, men vill inte ge ökat stöd till en förbättring av vuxnas kunskaper i svenska, matematik och samhällskunskap. Centerpartiet vill skära ned stödet till cirklar i svenska och matematik, vilket skulle innebära höjda avgifter. Med centerns förslag blir det mycket dyrare att läsa svenska och matematik även inom stödområdet – ett något högre glesbygdstillägg kompenserar bara till viss del.

Ett studium av de 17 borgerliga reservationerna till betänkandet visar att de tre partierna bara är överens om en enda liten sak mot regeringen, nämligen sämre bidrag till cirklar i två ämnen – svenska och matematik. Går detta inte tvärt emot allt som sägs om att stödja den tekniska utvecklingen, satsa på data och liknande?

Under våren väntas regeringen framlägga förslag om reformering av svenskundervisningen för vuxna invandrare. Det finns därför inte anledning att nu föregripa propositionen genom uttalanden om förändringar av denna verksamhet. Med detta yrkar jag avslag på reservationerna 3 t. o. m. 14.

Vid folkhögskolorna bedrivs vuxenutbildning i en form som uppskattas av många. Därför framförs i flera motioner krav på ytterligare folkhögskolor och ökade resurser till befintliga skolor. Av ekonomiska skäl kan utskottet inte tillstyrka dessa motioner.

Moderaterna vill genom att förändra bidragen försämra folkhögskolans redan ansträngda ekonomi med ytterligare 21 milj. kr. Moderaterna yrkar också avslag på förslaget att Bona skall få bli självständig folkhögskola. Jag skall inte kommentera detta mera än genom att säga att i moderaternas Sverige skall det tydligen vara mindre utrymme för mångfald av ideologier inom folkbildningen. Med detta yrkar jag avslag på reservationerna 15, 16 och 17.

Herr talman! Till sist vill jag kommentera anslaget till central kursverksamhet och den reservation moderater och en folkpartist avgivit. I propositionen föreslår regeringen att löntagarorganisationerna m. fl. skall få bidrag till denna verksamhet med 34 miljoner. Det kanske behöver nämnas att detta anslag kom till för snart 15 år sedan för att ge fackligt aktiva sådan utbildning som behövs i det fackliga arbetet. Förra året ville moderaterna ta bort en del av bidraget och folkpartiet röstade med oss, nu går folkpartiet längre än moderaterna förra året. Det är väl så att när de två högerpartierna nu vill ta bort detta bidrag helt är det en del i den hätska anti-fackliga kampanj som bedrivs. Fackliga företrädare med sämre utbildning och kunskaper än de nuvarande skulle väl passa bra för de intressen Adelson och Westerberg företräder.

Jag yrkar avslag på reservation 18.

Herr talman! Jag yrkar också till sist bifall till utbildningsutskottets betänkande 1983/84:14 i dess helhet.

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

**Anf. 119** PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till Ingvar Johansson frågar man sig ängsligt var han varit de senaste åren. Hade han varit här hade han upptäckt att festen är över. Festen är slut, Ingvar Johansson!

Det är fel anförande han i dag hållit. Det där anförandet hade gått bra att hålla på 1950-talet, när problemställningen var hur vi skulle fördela ett hela tiden växande välstånd som räckte till obegränsade offentliga utgifter och obegränsat höjda löner – trodde man.

Men nu är kalaset över. Nu handlar det om att bestämma vad det är som vi tvingas dra in på och vad vi skall prioritera.

Vad tror Ingvar Johansson att 90 miljarder kronor i budgetunderskott i uppgången av en konjunktur innebär när konjunkturen vänder nedåt?

Den diskussion som vi nu har hamnat i, herr talman, är på något sätt meningslös, innan man får reda på vad socialdemokratin faktiskt tänker sig dra in på. Hur ser ert alternativ ut för att klara ekonomin?

För vår del är det alldeles uppenbart att det inte ligger ett skvatt av egenintresse att skära i ett enda av alla de anslag som denna debatt formellt handlar om. Men vi tvingas göra någonting för att inte samhällsekonomin skall gå över styr.

Hur ser socialdemokratins alternativ ut? Kom upp och presentera det, så skall jag i nästa replik kommentera alternativet. Då blir denna debatt på något sätt mera meningsfull.

Man blir, herr talman, litet trött på att år efter år tvingas delta i debatter där regeringssidan inte upptäckt att samhällsekonomin är i olag. Det är en otjänst ni gör, i detta fall gentemot landets elever, som förr eller senare tvingas möta en besparingsstrategi som sker oplanerat och osorterat, och där det anslag som först faller under statsrådets ögon kommer att råka mest illa ut.

Det är den sämsta av alla tänkbara besparingsstrategier.

Upp till bevis! Hur ser socialdemokratins metod ut för att bli kvitt ett budgetunderskott på 90 miljarder kronor?

**Anf. 120** LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:

Herr talman! Med dagens samhällsekonomiska situation blir det nödvändigt att göra besparingar. Det måste erkännas att det alltid är smärtsamt att skära i anslagen. Man väljer att skära där det kanske gör minst ont.

När breddningen av vuxenutbildningen kom till var den avsedd att i någon mån kompensera dem som inte fått möjlighet att gå i nioårig grundskola. Rimligtvis hör den skaran för varje år bli allt mindre.

För vår del är det inte fråga om att på något sätt vilja gå till attack mot vuxenutbildningen. Vi har under årens lopp sannerligen visat vilket stort värde vi sätter på vuxenutbildningen. I dagsläget är det fråga om att fördela resurserna dit de bäst behövs. Vi har då tvingats, även om det känns smärtsamt, att även skära i anslagen som gäller vuxenutbildningen.

Anslaget till viss central kursverksamhet går ju inte enbart till löntagarorganisationerna, utan det går också till SHIO, LRF, Fiskarnas riksorganisa-

tion m. fl. – organisationer som står i varje fall mitt parti mycket nära. Självfallet står löntagarorganisationerna alla nära, eftersom de representerar hela fältet av löntagare. Jag vill därför inte skriva under på att vi bör bedriva någon kampanj mot fackliga rörelser.

Nr 106

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

**Anf. 121 KERSTIN GÖTHBERG (c) replik:**

Herr talman! Jag vill bara säga till Ingvar Johnsson att vi ju alla befinner oss i samma läge när det gäller de ekonomiska resurserna. Vi tvingas att göra besparingar och prioriteringar. Detta gör vi naturligtvis efter vars och ens utgångsläge, med hänsyn till vad vi anser är viktigt att satsa på.

Från vårt håll anser vi att det är viktigt att glesbygdernas studieverksamhet får en förstärkning, eftersom man där har mycket små – i de allra flesta fall inga – utbildningsalternativ. Om man i glesbygderna inte hade denna studiecirkelverksamhet vore chanserna till förkovran och vidareutbildning mycket små. Det är så vi har sett på detta, och det är så vår prioritering ser ut.

När det gäller svenskundervisning för vuxna invandrare säger Ingvar Johnsson att man väntar en proposition i vår. Det låter i och för sig bra. Denna proposition har tidigare förhalats, och fortfarande säger man att den *eventuellt* skall komma i vår. Jag förmodar att också Ingvar Johnsson är medveten om att om det kommer en proposition – eventuellt i maj – innebär det att den inte kan behandlas förrän till hösten. Det medför ytterligare dröjsmål när det gäller att få den här frågan löst.

Det har från många håll uttalats hur viktigt detta är. Bl. a. har man från invandrarverket sagt att man vill se en lösning så snart som möjligt. Socialförsäkringsutskottet har framhållit att det är mycket angeläget för väldigt många invandrarvinnor att detta problem blir löst. Skall vi vänta ytterligare ett halvår på detta? Det kan ändå inte vara nödvändigt!

**Anf. 122 INGVAR JOHNSSON (s) replik:**

Herr talman! Per Unckel väljer att i stort sett tala om annat än vuxenutbildningen. Jag förstår att vuxenutbildningen inte är något som han så gärna talar om mot bakgrund av de dramatiska nedskärningar som redovisas i moderaternas förslag. Vad är det socialdemokratiska alternativet till moderaternas besparingar, frågar Per Unckel. De finns redovisade i den budget som är framlagd, en budget som av praktiskt taget alla andra än moderaterna har bedömts som mycket stram.

Resonemanget om att festen är slut och talet om domedagar är litet felaktigt, när vi talar om så viktiga verksamheter som folkbildning och vuxenutbildning i övrigt.

Då Per Unckel i sitt första inlägg använder ord som reformstrategi när han egentligen menar frontalangrepp mot dem som är beroende av vuxenutbildning är det vårdslöshet med språket. När man talar om kompetens och om kompletteringar av kunskaper som skall klaras inom den kommunala vuxenutbildningen, samtidigt som man föreslår neddragningar med så stora tal, är dessa vackra ord naturligtvis ett hån mot de människor som kommer att drabbas.

Jag konstaterar att de sparåtgärder som moderaterna föreslår på detta område drabbar svaga grupper. Det finns inga klara analyser av varför just de förslag som läggs fram är de rimliga. Varför vill man exempelvis göra så kraftiga neddragningar av exempelvis gymnasieskolekurserna inom Komvux? Samma fråga kan ställas till Inga Hörlén: Varför har man valt att göra neddragningarna på just grundskolekurserna? Det är ju en dålig samstämmighet mellan de båda förslagen. Hur ser egentligen den borgerliga politiken ut när det gäller vuxenutbildningen?

Beträffande den centrala kursverksamheten säger Inga Hörlén att det inte bara drabbar löntagarorganisationerna. Jag har emellertid gjort den bedömningen att man i folkpartiet tycker att man kan ge en spark också åt andra organisationer för att få rikta den stora sparken mot löntagarorganisationerna. Jag har registrerat den stora förändring i folkpartiets ståndpunkt i denna fråga som har inträffat under ett år.

**Anf. 123 PER UNCKEL (m) replik:**

Herr talman! Ingvar Johnsson får förlåta mig om jag inte blir imponerad över svaret att socialdemokratiens alternativ till moderaternas budget är den brist på nedskärningar som ni presenterade i januari. Minns jag inte alldeles fel var tidningarna i december månad fulla med påståenden och uppgifter om hur landets finansminister hade förlorat striden inom regeringen för de besparingar han visste var alldeles nödvändiga, men som säkerligen åtskilliga socialdemokrater av Ingvar Johnssons karaktär motsatte sig att finansministern ens fick presentera för riksdagen. Så, Ingvar Johnsson, den budget som ni har presenterat är ingenting som har imponerat på oss moderater.

Men jag tror att Ingvar Johnsson skall vara försiktigare, innan han sveper in alla andra än just moderaterna bland dem som har imponerats av budgeten. Har jag förstått något av den ekonomisk-politiska debatten utanför den här kammaren rätt, varnar nu den ene ekonomen efter den andre för vad som kommer att hända, om inte budgetunderskottet åtgärdas.

Varför har vi föreslagit just de åtgärder som vi har fört fram, frågar Ingvar Johnsson. Vi har försökt att hitta så många besparingar som vi anser vara nödvändiga för att budgetunderskottet skall kunna hållas nere. Vi är medvetna om att en och annan av dessa besparingar vid en närmare analys förmodligen borde bytas mot någon annan besparing. Det är vi alltid öppna för att diskutera. Men de diskussioner vi hade hoppats att få föra med regeringspartiet i vartenda riksdagsutskott för att komma fram till en ansvarsfull ekonomisk politik för landet har regeringen mött med skällsord av det slag som Ingvar Johnsson har presterat från talarstolen här i dag. Alla besparingar är onödiga, alla besparingar syftar till att komma åt de svaga i samhället, alla besparingar är egentligen uttryck för något djävulsstreck från oppositionen gentemot regeringen.

Men, Ingvar Johnsson, det där är ingen bra politik. Ta ert förnuft till fånga! Gå tillsammans med oss, som har föreslagit större besparingar än vad ni har orkat med, så kommer landet i framtiden att tacka er mer än om ni fortsätter en femtiotalsfest som svenska folket ändå vet har slutat för gott och väl fem år sedan.

**Anf. 124 LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:**

Herr talman! Jag måste säga att den tanken aldrig har fallit mig in att jag på något sätt skulle konferera med moderaterna, innan jag sätter i gång och motionerar. Jag och mitt parti motionerar självständigt utifrån våra egna värderingar. Därför behöver man inte efterlysa någon direkt samstämmighet mellan moderaternas motioner och våra.

Beträffande frågan varför vi har valt just grundskolan när det gäller att minska anslaget trodde jag att jag redan hade motiverat detta i ett tidigare anförande. Jag hänvisade till att anledningen till att vi fick denna vuxenutbildning från början hängde samman med att man ville kompensera den generation som inte hade haft tillfälle att få utbildning i nioårig grundskola, och ännu hellre dem som inte fått gå i realskola. Nu är det en krympande grupp. Jag har hastigt räknat efter, och jag tror att de som först började i grundskolan och fick grundskoleutbildning vid det här laget är ungefär 33–34 år gamla. Det är för varje år en krympande grupp som alltså behöver ta i anspråk bidrag som blir mindre för varje år som går. Det kan ju vara en motivering.

Sedan tror jag att det finns en risk för att man kan tänka snett i fråga om att tolka andra människors handlande. Jag undrar om inte Ingvar Johnsson drabbats av detta, då han talar om att han hade registrerat en förändrad inställning från folkpartiets sida under det senaste året när det gäller löntagarorganisationer. Någon sådan förändrad inställning har jag inte lagt märke till. Den är oförändrat positiv.

**Anf. 125 INGVAR JOHNSSON (s) replik:**

Herr talman! Inga Hörlén säger att moderaterna och folkpartiet inte har samrått om hur de skall ställa sig. Det är märkligt att det är just det jag sade i mitt inledningsanförande – svenska och matematik i studiecirkelform är det enda ni är överens om att spara på. Än en gång:

Hur stämmer det med vad vi säger om att vi skall klara den tekniska utvecklingen och se till att människor med låg utbildning kan bli delaktiga av samhällsdebatten?

Sedan säger Per Unckel att det visst finns besparingar i den moderata reservationen som borde bytas ut. Jag tolkar det så, att Per Unckel ändå för en stund har drabbats av klarsyn och fått kalla fötter inför innehållet i den halva miljard som man i dag föreslår skall sparas in. Men nu gäller den moderata reservationen till dess att Per Unckel har talat om på vilka punkter moderaterna är beredda att ändra sig i förhållande till vad de tidigare har uttalat. Alla besparingar är inte besparingar som drabbar svaga grupper, Per Unckel. Jag har sagt att alla de besparingar som föreslås i de moderata reservationerna till detta betänkande är av en art som ganska ensidigt drabbar olika svaga grupper i samhället. Jag har inte fått något svar från vare sig folkpartiet eller moderaterna på frågan om vilka analyser som ligger till grund för att folkpartiet har kommit fram till att det är just grundskolekurserna som de vill dra ned på eller att moderaterna har kommit fram till att det är just gymnasiekurserna som de kan dra ned på.

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

Därför står frågan fortfarande obesvarad – om detta är möjliga besparingar som här föreslås och vad som skulle hända om borgarna hade möjlighet att genomföra de förslag som de nu har i sina reservationer.

**Anf. 126 HANS NYHAGE (m):**

Herr talman! Ingvar Johnsson lever i den föreställningen att just det anslag som regeringen föreslår är exakt det rätta och precis vad som behövs för att klara verksamheten på ett fullgott sätt. Alla andra nivåer är totalt bristfälliga, förkunnar han. Han föreställer sig att verksamheten uteslutande är knuten till bidragsbeloppen. "Vad far gör är det rätta, oavsett hur det ser ut", är hans enkla filosofi. Det vore onekligen värdefullt om Ingvar Johnsson kunde redovisa ett enda sakskäl för sina påståenden. Därtill är det hög tid att han inser att om vi inte känner vårt ansvar nu och vågar göra besparingar nu, får vi det etter värre längre fram.

Den ekonomiska verklighet som vi i dag lever med gör sig påmind i snart sagt varje debatt som förs här i kammaren oavsett ämne. Gång på gång framhålls att vi alla måste vara återhållsamma i våra krav på samhällets åtaganden och att vi inte har råd och rätt att leva över våra tillgångar. Trots detta finns det alltså ledamöter som inte inser nödvändigheten av långtgående besparingar på alla områden i statsbudgeten. Alltför ofta görs uttalanden av innebörden: "Spara gärna men inte här." Man gör det alldeles för lätt för sig, när man resonerar på det sättet, och skulle vi följa den uppmaningen skulle det sannerligen inte bli mycket bevänt med besparingar. Ingvar Johnssons hela anförande hade just den inställningen.

Nu diskuterar vi anslagen till vuxenutbildningen, och hit hör studieförbundens verksamhet. Det råder inga delade meningar om värdet med det fria och frivilliga folkbildningsarbetet och vad det har betytt och alltså betyder för många människor. Det arbete som studieförbunden utför är en utomordentlig tillgång för vårt samhälle. Det är därför en självklarhet att denna verksamhet skall ha del av samhällets stöd. För den som personligen är engagerad i ett av våra studieförbund och som därför av egen erfarenhet inser värdet av folkbildningsarbetet kunde det ligga nära till hands att inte bara säga nej till varje besparing på området utan också kräva ökade anslag. Men att göra detta vore att handla mot bättre vetande och stick i stäv med vad som nu krävs. Vi måste ju tvärtom vara återhållsamma med anslagen även när det gäller studieförbundens verksamhetsområden. Detta borde studieförbunden själva nu rimligen vara införstådda med och således planera och genomföra sin verksamhet i enlighet därmed.

Herr talman! Mot bakgrund av vad jag nu anfört vill jag något kommentera de reservationer rörande studieförbunden som utskottets moderata ledamöter står bakom.

En enhällig riksdag uttalade sig vid upprepade tillfällen för att de s. k. prio-bidragen skulle bort. Folkbildningsutredningen handlade också i enlighet därmed och föreslog att inga sådana ämnesinriktade särskilda bidrag skulle förekomma.

Dess värre har riksdagsmajoriteten sedermera frångått vad den tidigare

ställt sig bakom, och därför har vi nu ett antal ämnesinriktade tilläggsbidrag. Vi moderater kan inte finna ett enda sakskäl som talar för detta och yrkar därför avslag i reservation nr 3.

Ingvar Karlsson gjorde gällande att ett slopande av tilläggsbidragen skulle vara att stoppa verksamheten som sådan. Detta är ju inte sant. Statsbidragen skall givetvis utgå i vanlig ordning även till de cirklar som bedrivs i ämnen som nu har tilläggsbidrag.

Den från studiecirkelverksamheten till formen skilda kulturverksamheten är värdefull. Därigenom ges möjlighet för många människor att medverka i ett aktivt kulturskapande men också att få ta del av vår kultur, förmedlad av professionella kulturskapare. Det är därför berättigat med ett stöd från samhällets sida till denna verksamhet, så mycket mer som vissa besvärliga gränsdragningsfrågor gentemot cirkelverksamheten därigenom kan lösas. Anslaget har emellertid så sent som föregående år räknats upp med ca 20 %, och nu föreslås åter en höjning. Av samhällsekonomiska skäl tvingas vi moderater säga nej inte bara till den nu föreslagna höjningen utan också till ytterligare en del av anslaget. Vi föreslår således att anslaget skall minskas med 30 milj. kr. Trots denna besparing bör enligt vår mening goda möjligheter att bedriva en meningsfull kulturverksamhet alltfört föreligga för studieförbunden.

Bidraget till uppsökande verksamhet i bostadsområden har enligt vår mening ingen viktig funktion att fylla och bör därför avskaffas. Det massiva utbud som på skilda sätt sprids av samtliga studieförbund är ju ingenting annat än just uppsökande verksamhet. Vi yrkar således avslag på de för ändamålet föreslagna 6,4 miljoner kronorna.

När det gäller undervisningen i svenska för invandrare anser vi moderater det vara uppenbart att en betydande begränsning av antalet timmar kan ske utan förfång för undervisningen. Vi hävdar således att ett anslag motsvarande 400 000 timmar bör beviljas i stället för det av utskottsmajoriteten föreslagna anslaget för 500 000 timmar. Detta innebär en minskning av anslaget med 18 milj. kr. i jämförelse med vad regeringen föreslagit. I en tid när vi måste vara återhållsamma med samhällets resurser är det alldeles nödvändigt att vi rationaliserar verksamheten så långt möjligt. Inom just detta område torde det vara fullt möjligt att utnyttja resurserna på ett mer rationellt sätt.

I reservation nr 10 angående kursplanebundna universitetscirklar konstaterar reservanterna att dessa cirklar uppenbarligen har stor betydelse för många människor särskilt i mindre orter och i glesbygd. Avståndet till högskoleorterna lägger hinder i vägen för många som vill delta i studier på högskolenivå. Det är rimligt att deras önskemål om att kunna bedriva dylika studier underlättas på det sätt som kan ske genom studieförbunden. Dessa cirklar bör därför åter bli statsbidragsberättigade. Kostnadsskäl går inte att åberopa som hinder i sammanhanget.

Reservation nr 11, som berör studiecirklar inom konsthantverksområdet, kommer senare att behandlas av min partikamrat Inger Wickzén, som har mångårig erfarenhet av cirkelverksamheten. Därför nöjer jag mig här med

**Nr 106**

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

att enbart konstatera att utskottsmajoriteten åter omyndigförklarar studieförbunden när det gäller deras förmåga att handlägga denna fråga.

Herr talman! De reservationer som jag hittills har berört hör alla hemma inom studieförbundens verksamhetsområde. Utöver dessa reservationer vill jag också något beröra reservation nr 18 angående bidrag till viss central kursverksamhet.

Sedan budgetåret 1970/71 har statsbidrag utgått till löntagarorganisationerna för deras centrala kursverksamhet, och sedan ett antal år tillbaka också till ytterligare några andra organisationer. För det kommande budgetåret föreslås anslaget utgöra 34 milj. kr. Statsbidraget har således nu utgått i 14 år, och organisationerna borde därför rimligen ha fått behovet av denna centrala kursverksamhet täckt i betydande omfattning. Därtill måste hävdas att de ifrågavarande organisationernas ekonomiska situation inte är sådan, att de måste ha ett särskilt statsstöd för att kunna genomföra sin egen centrala kursverksamhet. Klara skäl finns av den anledningen för att detta bidrag nu avvecklas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga de reservationer bakom vilka står moderata samlingspartiets ledamöter i utbildningsutskottet.

**Anf. 127** ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Jag ser det som nödvändigt att på något sätt reagera gentemot de anföranden som hållits av moderata riksdagsledamöter i dagens debatt. Det är ingen måtta på deras patos och engagemang eller på deras darr på rösten när de har förklarat för oss övriga riksdagsledamöter hur nödvändigt det är att ta hänsyn till det ekonomiska läge vi befinner oss i. De säger att festen redan är slut och att det inte finns några som helst ekonomiska utrymmen. Gör vi inte tillräckligt med besparingar på detta område kommer den allmänna konkursen att inträffa, hävdar de också. Dessutom påpekar de att varenda medborgare i detta land är medvetna om att vi måste spara på alla områden.

Moderaterna talar om budgetunderskottet. Men samma riksdagsledamöter talar inte om budgetunderskottet när det gäller försvaret. Då är det inte så nödvändigt att spara. Då inträffar inte någon som helst samhällelig konkurs. Hur mycket pengar var det som ni hade föreslagit i ökade anslag till försvaret? Det kommer jag inte riktigt ihåg. Kan ni upplysa oss om det?

Varför talar ni inte om budgetunderskottet när ni kommer med förslag till en omfördelningspolitik som innebär en enorm kapitalöverföring från hushållen till industrin? Varför talar ni inte om budgetunderskottet när det gäller den allmänna subventioneringen av industrin, som i dag har 65 olika former av subventioner?

Herr talman! På 1930-talet fanns det en affisch i Tyskland där det stod: Anslag 450 miljoner till försvaret – beviljas.

Anslag 4 miljoner till föräldralösa barn – avslages.

Historien upprepar sig. Det är bara siffrorna som ändras.

Det är inte förvånande, herr talman, att moderaterna präglas av en cynisk



och reaktionär klasspolitik. Det förvånande är att det kan framföras så här öppet.

Nr 106

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

**Anf. 128** INGVAR JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Per Unckel kallade mig Johansson. Hans Nyhage kallade mig Karlsson. Mitt namn är Johansson, som talmannen sade.

Jag förstår, Hans Nyhage, varför moderaterna väljer att använda sig av fyra debattörer i denna debatt. Det är naturligtvis mycket för en debattör att skära bort en halv miljard kronor. Jag förstår nu också att moderaterna ser just dessa nedskärningar som en så oerhört stor och viktig fråga att de finner anledning att trappa upp diskussionen på detta sätt.

Jag tycker, Hans Nyhage, att debatten är litet märklig när ni – mot bakgrund av denna halva miljard som skall skäras bort – försöker göra sådana mer marginella frågor som exempelvis en timme ytterligare på konsthantverkscirklar och de kompetensgivande universitetscirklarna, som har utgjort en mycket liten del, till huvudfrågor.

Hans Nyhage är mycket emot tilläggsbidragen. Men när ekonomin är litet kärv och man inte kan höja olika bidrag så mycket som kanske skulle behövas, får man prioritera olika verksamhetsområden. Vi har ansett att studier i just svenska, matematik, samhällskunskap och en del andra ämnen är viktiga. Jag har förstått av debatten att just svenskan och matematiken är mycket ointressanta för moderaterna. Det förvånar mig litet.

När det gäller den nedskärning som man vill göra på kulturverksamheten tycker jag att moderaterna är totalt okänsliga för all den amatörteaterverksamhet och musikverksamhet som skulle drabbas, framför allt i glesbygderna. Därför finns det anledning att vara mycket kritisk mot besparingsförslagen på denna punkt.

I likhet med Per Unckel lindar nu Hans Nyhage in folkbildningen i mycket vackra ord. De talar om vilken betydelse den har, men rycker sedan bort ett stort antal miljoner och därmed förutsättningarna för att den skall kunna vara bra framöver.

Förra året tyckte jag faktiskt att moderaterna var litet mer sympatiska när det gällde svenska för invandrare. Då sade moderaterna att det inte fanns behov av en sådan här omfattande verksamhet. De sade i stort sett att de inte skulle ha riktat in besparingarna på just detta område om behovet hade funnits. Nu riktar man en hårdare och råare argumentering mot det här anslaget och anser att även detta är en grupp som skall medverka i sparandet.

Sedan vill jag på tal om central kursverksamhet fråga Hans Nyhage: Vem har betalat utbildningen för arbetsgivarnas ofta välutbildade representanter, som de fackliga företrädarna möter i förhandlingar?

**Anf. 129** HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Vpk sparar inte på något annat område än på försvarets. Den politiken gynnar inte någon i det här landet. Därtill är sanningen den att om man hade sparat lika mycket på alla andra områden som man i realiteten sparat på försvarsområdet, hade den ekonomiska situationen i Sverige varit

en helt annan och bättre än vad den är i dag.

Ingvar Johnsson – jag ber om ursäkt för att jag tydligen sagt Karlsson vid något tillfälle; det var oavsiktligt – vidhåller att de särskilda tilläggsbidragen är nödvändiga för att man skall kunna bedriva undervisning i svenska, matematik och de övriga ämnen som har tilläggsbidrag. Sanningen är ju den att för cirklar inom dessa ämnesområden utgår statsbidrag i precis samma ordning som för alla andra ämnesområden. Det är alltså ingalunda så att statsbidraget försvinner helt i sammanhanget, vilket Ingvar Johnsson i sitt inlägg ville göra gällande. Jag tycker, herr talman, att vi skall ha detta klart för oss i den här diskussionen.

Därtill kommer att en enhällig riksdag – inkl. Ingvar Johnssons partikamrater – vid upprepade tillfällen stått bakom kravet på att prio-bidragen, dvs. motsvarigheten till tilläggsbidragen, skulle bort. Folkbildningsutredningen handlade i enlighet därmed.

Sedan är det ändå ganska anmärkningsvärt att man föreställer sig att all verksamhet som studieförbunden bedriver är helt beroende av de bidrag som utgår. I varje fall inom det studieförbund som jag representerar inser vi att vi av egen kraft, egen vilja och egen ambition kan uträtta åtskilligt, även om vi inte får bidrag för det. Jag vet att man resonerar på det sättet också inom andra studieförbund. Det vore häpnadsväckande om studieförbundens utåtriktade verksamhet skulle vara totalt beroende av det stöd som utgår från samhället.

Så är det förvisso inte.

När Ingvar Johnsson vill göra gällande att kulturverksamheten skulle allvarligt skadas därför att man *tvingas* skära ned på det anslaget, har Ingvar Johnsson uppenbarligen helt fel.

**Anf. 130** INGVAR JOHNSSON (s) replik:

Herr talman! Jag får väl återupprepa för Hans Nyhage vad jag sade om prio-bidragen i min förra replik. I och för sig kan man tycka att alla bidrag skulle vara lika, om man kunde ha råd att hålla dem på en högre nivå. Men i en kärv tid måste vissa ämnesområden – typ svenska, matematik osv. – prioriteras. Detta är rimligt.

Sedan förvånar det mig att Hans Nyhage säger att vi väl inte kan vara helt beroende av bidrag – Hans Nyhage hänvisar till någon sorts idealitet. Samtidigt försöker Hans Nyhage göra gällande att om man inte får bidrag för den fjärde timmen i konsthantverk, så kan man inte bedriva verksamheten under den timmen. Jag tycker att Hans Nyhage skall vända det argumentet mot sig själv.

Genom moderaternas motioner och reservationer och inte minst genom dagens debatt har vi kunnat konstatera att för moderaterna är vuxenutbildning på grundskolenivå och gymnasienivå ingenting viktigt. För moderaterna är studieförbundens arbete med att höja lågutbildades kunskaper i svenska, matematik och annat inget viktigt. För moderaterna är det inte heller viktigt med vare sig delaktighet i kulturaktiviteter för de lågavlönade och lågutbildade i glesbygden eller med löntagarnas centrala kursverksamhet för att ge de

fackligt aktiva en utbildning som de inte fick i sin ungdom men som arbetsgivarna har fått.

Det är en rad klassmässiga förslag som moderaterna för fram här i kammaren.

Nr 106

Torsdagen den  
22 mars 1984

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

**Anf. 131** HANS NYHAGE (m) replik:

Herr talman! Det är ganska häpnadsväckande att man skall behöva höra från denna talarstol att man, därför att man vill göra nödvändiga besparingar på vissa områden, skulle bedriva någon sorts klasspolitik, en politik som skulle rikta sig mot vissa speciella grupper. Så är ingalunda fallet.

Jag upprepar: Det är inte så illa ställt i vårt samhälle att hela verksamheten går över styr, om vi begränsar vissa av bidragen från samhället. I så fall är det fel på verksamheten, herr talman. Om den inte har någon som helst egenkraft att fungera vidare, måste vi undersöka vad det är för fel på denna. Men i Ingvar Johnssons värld är det tydligen så här illa ställt.

Beträffande tilläggsbidragen kan vi väl vara överens om att det inte finns någon som säger att de är nödvändiga. Under sådana förhållanden och med tanke på att de inte fyller något speciellt behov anser vi att de skall avskaffas. Det är också helt i enlighet med vad en enhällig riksdag vid upprepade tillfällen har uttalat.

Låt mig så ta upp frågan om den fjärde timmen. Ingvar Johnsson vill göra gällande att jag har begärt extra anslag för den fjärde timmen. Detta är icke sant. Vad jag har begärt är att studieförbunden, som begriper det här och som samfällt önskar få genomföra konsthantverksstudiecirkelarna med sammankomster omfattande fyra timmar skall få lov att göra det, inom ramen för det statsbidrag som de har rätt att få.

Det kostar inte, Ingvar Johnsson, ett enda öre extra att göra detta. Jag tycker att han skall vara hederlig nog att tala om att det förhåller sig på det sättet.

Vad är det för skillnad, Ingvar Johnsson, mellan att genomföra 7 sammankomster à 3 timmar och att genomföra 5 sammankomster om 4 timmar? Skillnaden är den att det av Ingvar Johnsson förordade systemet med 3-timmarssammankomster i realiteten innebär att man tar ut en timme mer, vilket kostar mer. Jag begär att Ingvar Johnsson inför kammaren skall fastslå att påståendet om att vi moderater begär ökat anslag för den fjärde timmen är grundfalskt.

Tredje vice talmannen anmälde att Ingvar Johnsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 132** IRÉNE VESTLUND (s):

Herr talman! Två motioner om statsbidrag för nya folkhögskolor har på grund av det rådande ekonomiska läget avstyrkts av utbildningsutskottet. En av motionerna har väckts av Gerd Engman och mig och behandlar Stiftelsen Kvinnofolkhögskola i Göteborg. Vi har i vår motion utvecklat argumenten för statsbidrag. Kvinnofolkhögskolan, som i dag bedrivs som filialverksam-

het till Nordiska folkhögskolan, har tvingats sänka antalet elevveckor från 1 700 till 1 500 på grund av att Nordiska folkhögskolan, som så många andra folkhögskolor, har kommit upp i taket för antalet elevveckor. Detta förhållande ökar kravet på självständighet för Stiftelsen Kvinnofolkhögskola.

I utskottets betänkande och inte minst i Ingvar Johnssons föredragning skönjer jag dock en del positiva skrivningar, som i avvaktan på stiftelsens självständighet kan förstärka Kvinnofolkhögskolans verksamhet och ge den möjlighet att behålla och utveckla verksamheten. Jag tänker därvid i första hand på insatser för arbetslösa genom bl. a. en utökning av undervisningsvolymen för dessa. Kvinnofolkhögskolans kursverksamhet, som riktas till arbetslösa kvinnor, har gett mycket positiva resultat och kan också kännas som en direkt del av satsningarna på att öka medvetenheten för tekniska yrken.

Invandrarkvinnorna är en annan stor målgrupp som Kvinnofolkhögskolan med sin speciella karaktär har lyckats nå. Det har tidigare berörts av Alexander Chrisopoulos på ett mycket bra sätt. En undervisningsmiljö som tar hänsyn till invandrarkvinnors kulturmönster och barriärer kan genom sina resultat också ge impulser till liknande verksamhet i det övriga landet.

Kvinnofolkhögskolans unika möjlighet att vara ett kraftcentrum för kvinnokurser för hela landet kommer också att utnyttjas av kvinnliga forskare och för kvinnoforskning. I flera olika stöduttalanden från kvinnoforskare har just detta poängterats.

Från mitt eget engagemang i Dalarnas kvinnohistoriska förening vet jag att intresset för kvinnors historia ökar. Det gör också kravet på forskning och kravet på att nya kvinnliga forskare får komma fram. Vår förhoppning är att trots avstyrkandet av motionen de olika typerna av riktade bidrag inom vuxenutbildningsstödet skall ge möjlighet för Kvinnofolkhögskolan att upprätthålla och utveckla verksamheten i avvaktan på självständighet.

Herr talman! Vi räknar med att komma igen, och vi räknar med att komma igen för ett stöd för Stiftelsen Kvinnofolkhögskola i Göteborg. Jag tror att det är en av många viktiga åtgärder för invandrarkvinnor och arbetslösa kvinnor som vi inom vuxenutbildningsområdet kommer att få satsa ytterligare på i framtiden.

**Anf. 133 BIRGER HAGÅRD (m):**

Herr talman! Regeringen har i årets budgetproposition föreslagit att en nyinrättad folkhögskola i Bona i Västra Ny utanför Motala skall bli statsbidragsberättigad. Folkhögskolan i fråga har vänsterpartiet kommunisterna som huvudman.

Hela den här frågan är egentligen rätt olustig. Det rör sig om ett tidigare sjukhem, som ägdes av landstinget i Östergötlands län. När en nedläggning aktualiserades såldes delar av fastigheten ut. Vissa enfamiljsvillor såldes på den öppna marknaden, och skogsmark såldes till domänverket. Själva huvudbyggnaden däremot gick aldrig ut till något anbudsförfarande eller på den öppna marknaden, trots moderaternas protester i landstinget. Den

såldes till vänsterpartiet kommunisterna för en krona. Samtidigt gavs det frikostiga löften från landstingets sida om bidrag till den kommunistiska folkhögskolan – såväl upprustningsbidrag som bidrag till driften. Det är alltså fråga om ett extra stöd i mångmiljonklassen från staten och landstinget till kommunisternas verksamhet.

Reaktionen i Östergötland var starkt negativ mot landstingets agerande, men för vänsterpartiet kommunisterna var det självfallet en bra uppgörelse regionalt men tydligen också centralt. Det skulle vara intressant att få veta vad vpk egentligen har gett för utfästelser till socialdemokraterna för att få vara med om denna generositet med skattebetalarnas pengar. Till detta kan också läggas att det uppenbarligen är fråga om ett organiserat samarbete mellan kommunisterna och socialdemokraterna. Det framgår därav att framträdande socialdemokratiska politiker i Motala har låtit sig engageras i den kommunistiska folkhögskolans styrelse. Detta är något nytt, och det är illavarslande. Var finns den socialdemokratiska renhållningen mot vänstern, som man tidigare så gärna ville berömma sig av? Vidare är det beklagligt att centerpartiet och folkpartiet tyst har accepterat, och även stöder, den här socialistiska kohandeln.

Det är inte svårt att peka på sakskalet emot engagemanget i fråga om statsbidragen. Vi har, och det har många talare tidigare framhållit, en hårt ansträngt samhällsekonomi. Angelägna uppgifter på det ena området efter det andra får stå tillbaka – inte minst på utbildningsområdet, där nödvändiga besparingar och nedläggningar leder till stora besvärigheter.

Under 1978/79 års riksmöte uttalade man från utbildningsutskottets sida att stor restriktivitet måste iakttas när det gällde inrättandet av nya folkhögskolor och beviljandet av statsbidrag till dessa. Många folkhögskolor har i dag stora problem. En del av problemen har aktualiserats motionsvägen. Vi hörde nyss att Stiftelsen Kvinnofolkhögskolan i Göteborg vill ha statsbidrag. Folkhögskolan i Nyköping vill bli självständig. Frågan om TBV:s och TCO:s första folkhögskola är aktuell. Missionsförbundets folkhögskola i Karlskoga har besvär med sina kapitalkostnader, osv.

Gentemot nämnda skolor visar utbildningsutskottets majoritet den restriktivitet som riksdagen under riksmötet 1978/79 principiellt uttalat sig för – den kommunistiska folkhögskolan i Bona undantagen. Är det mera angeläget med statsbidrag till denna folkhögskola än till många andra som behöver stöd av detta slag? Varför skall speciell hänsyn tas till kommunisternas folkhögskola? Varför skall den få del av medel som annars skulle gå till andra folkhögskolor?

Vad utbildningsutskottet säger på s. 15 i utbildningsutskottets betänkande är inte sant: "Genom att den totala undervisningsvolymen föreslås höjas innebär den nya skolan inte något intrång på andra skolors möjligheter att bibehålla sin verksamhetsvolym." Det är som sagt inte sant. Skolöverstyrelsens pott, pengar som skall delas ut till de folkhögskolor som särskilt behöver stöd, minskas nämligen med 30 % på grund av att det skall finnas utrymme för statsbidrag till kommunisternas folkhögskola. Beträffande folkbildningen och kvaliteten på kunskaperna är det absolut inte mera angeläget att med

skattepengar stödja folkhögskolan i Bona än det är att ta itu med viktiga uppgifter vid de skolor som redan får stöd.

Ideologiskt är allt det här naturligtvis olustigt. Det är i och för sig orimligt att i en demokrati ge extra stöd till verksamhet som bedrivs av kommunister. Alexander Chrisopoulos var förvånad över att vi moderater fritt kan ge uttryck för våra tankar och vår syn på samhället. Ja, det beror på att vi lever i en västerländsk demokrati – inte på andra sidan järnridån, där de ideologiska kompanjonerna ingalunda tolererar något sådant.

Det kan väl också sägas klart ut, Ingvar Johnsson, att vi förvisso eftersträvar mångfald i samhället. Kommunismen däremot har aldrig på ett positivt sätt bidragit till mångfald. Kommunismen har i stället bara försökt att förstöra den.

Med det sagda yrkar jag bifall till reservation 15.

**Anf. 134** ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det intressanta i föregående talares inlägg var att hans patos för demokratin tycks inskränka sig till uttalanden om en viss folkhögskolas politiska färg. Han anklagar oss kommunister för bristande demokratisk tradition. Jag efterlyser belegg för detta. Nämn ett enda förslag som kommunisterna i Sverige har lagt fram och som innebär en inskränkning av demokratin!

Vad jag känner till när det gäller kampen för demokrati och demokratiska fri- och rättigheter är kommunisternas kamp på 1930-talet. Med vapen i hand kämpade man för demokratin i Spanien. 500 människor offrade sina liv. Under samma period ägnade sig moderaternas meningsfränder åt att förhindra judar och kommunister att söka politisk asyl i Sverige. Den delen av historien vill ni mycket gärna glömma. Ni så att säga gör retoriska piruetter som ger uttryck för något helt annat.

**Anf. 135** BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Det kan ändå inte på något sätt vara Alexander Chrisopoulos främmande att det parti som han tillhör hyllar marxism-leninismen. Det kan inte heller vara honom främmande att man i olika sammanhang hyllat den socialistiska revolutionen – och jag trodde att han själv också gjorde det.

I övrigt nöjer jag mig med att som Sture Ericson i gårdagens utrikespolitiska debatt konstatera om kommunisterna att de har ett ideologiskt arv som gör dem aparta.

**Anf. 136** NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Anslag till vuxenutbildningen omfattar flera viktiga områden. Jag skall beröra ett, nämligen folkhögskolan.

För lågutbildade och kunskapsförstärkta ungdomar har denna skolform haft en mycket stor betydelse. Förlängd grundutbildning, kommunal vuxenutbildning och andra satsningar har inte gjort folkhögskolan överflödig. Fortfarande spelar denna i många avseenden unika och värdefulla form för vuxenutbildning en viktig roll.

Liksom vuxenutbildningen i övrigt har folkhögskolan fått känna av åtstramningar som försvårat verksamheten. Från vpk har vi motsatt oss att resurser dras bort från denna verksamhet. Som framgår av dagens betänkande vill moderaterna beröva folkhögskolan ytterligare resurser, vilket måste avvisas.

Sverige kan uppvisa ett rikt utbud när det gäller folkhögskoleverksamheten. Det visar sig dock att det ännu finns en hel del att göra för att öka allsidigheten. Arbetarrörelsen är underrepresenterad, och någon skola med marxistisk inriktning har inte funnits. Nu kommer det att bli en ändring därvidlag, och jag återkommer strax till detta.

Riksdagen uttalade för några år sedan att vid startandet av nya folkhögskolor rörelser som saknade egen folkhögskola borde ha företräde. Folkhögskolorna kan utöver att omfatta viss allmän utbildning också ha en ideologisk profilering.

Det finns säkert flera områden som kan komma i fråga för en ökad allsidighet. Jag känner sympati för den motion som väckts om att Stiftelsen Kvinnofolkhögskola i Göteborg bör bli statsbidragsberättigad. Även om kvinnofrågorna bör ha en framträdande plats i alla folkhögskolor, kan en särskild skola vara motiverad. Nu bedömer utbildningsutskottet att det inte finns ekonomiskt utrymme för att inrätta ytterligare nya folkhögskolor utöver regeringens förslag för det kommande budgetåret. En folkhögskola med kvinnoprofil bör dock ha hög prioritet vid kommande beslut om nya folkhögskolor.

En ljuspunkt i årets budgetproposition är förslaget att statsbidrag skall utgå för en ny självständig folkhögskola i Bona utanför Motala. Startandet av Bona folkhögskola ligger i linje med tidigare riksdagsuttalanden, såväl om företräde för rörelse som saknar egen folkhögskola som om folkhögskolornas möjligheter till profilering.

Initiativtagare och huvudman är vänsterpartiet kommunisterna. Skolan kommer emellertid att bedriva bred folkhögskoleverksamhet på samma villkor som andra rörelseskolor. Den nya folkhögskolan Bona bör bli ett viktigt tillskott för att öka allsidigheten. Den bör kunna bidra till att stimulera debatten inom arbetarrörelsen och i samhället på ett ideologiskt område som haft en alltför undanskymd plats i utbildningen, nämligen marxismen.

Redan i förra årets budgetproposition redovisades att framställning om statsbidrag för Bona folkhögskola hade gjorts. Utbildningsministern var då inte beredd att tillstyrka statsbidrag, men avsåg att återkomma i budgetpropositionen därpå med förslag om att statsbidrag skulle utgå för denna skola. Så har nu skett, och detta är glädjande. Sveriges folkhögskolor får ett nytt tillskott, som jag tror svarar mot förväntningarna.

Planerna på en folkhögskola i Bona har mött ett mycket positivt gensvar. Men det finns ett undantag, och det är vissa moderater. De sökte sätta käppar i hjulen redan när landstinget skulle överlåta byggnader för skolan. I en moderat motion till riksdagen yrkas också avslag på regeringens förslag om statsbidrag till skolan, och moderaterna i utbildningsutskottet har reserverat sig mot samtliga övriga partiers ställningstagande i utskottet.

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

Birger Hagård har redan redovisat den negativa hållning som moderaterna hela tiden har intagit. I landstinget försökte man sabotera frågan genom att hävda att det kunde finnas köpare som skulle betala ett högre pris för byggnaderna. Några sådana köpare fanns inte. I riksdagen försöker man sabotera skolan med falskt tal om att den skulle bedriva annan verksamhet än den som grundar sig på riksdagsbeslut och antagna bestämmelser. Birger Hagård använde uttrycket "olustigt" vid flera tillfällen. Det uttrycket återfaller på hans eget agerande i denna fråga.

I den motion som Per Unckel m. fl. väckt till riksdagen gör man först en artig bugning mot folkhögskolan i utbildningsväsendet. Jag citerar: "Genom folkhögskolan kan mångfalden säkerställas och utbildningar i stimulerande miljöer erbjudas." Så skriver motionärerna helt riktigt. Men att också marxismen skall kunna ingå i mångfalden kan man tydligen inte tänka sig. I motionen och i reservationen motiveras avslagsyrkandet, bl. a. på följande sätt: "Utbildning med partipolitisk prägel – oavsett partifärg – har inte så hög angelägenhetsgrad att den i ett svårt ekonomiskt läge bör tillåtas tränga ut mera traditionell folkhögskoleutbildning."

I denna mening finns flera vanföreställningar koncentrerade. Det handlar inte om partipolitisk utbildning. Verksamheten skall bedrivas på samma villkor som vid andra folkhögskolor. Det finns klara bestämmelser i förordningar. Folkhögskolorna bedriver sin verksamhet under insyn och kontroll. Gällande bestämmelser kommer att följas. En styrelse med bred sammansättning har redan tillsatts. Allt detta bör reservanterna veta, och det vet de säkert också.

Reservanterna har också vantolkat den ekonomiska sidan. Bona folkhögskola tränger inte ut någon s. k. traditionell folkhögskoleutbildning. Statsbidrag kommer att utgå inom den ram som SÖ har för skolor med särskilda behov. Denna ram anges till 12 500 bidragsveckor för kommande budgetår.

Jag har, herr talman, citerat vad de moderata motionärerna skrev om att genom folkhögskolan mångfalden kan säkerställas och utbildning i stimulerande miljöer erbjudas. Det är vad man säger i ord. I handling däremot vill man dels försämra villkoren för existerande folkhögskolor, dels förhindra att mångfalden ökas genom den föreslagna nya folkhögskolan. Detta är avslöjande.

Herr talman! Folkhögskolan har haft och har fortfarande en viktig roll. Bona folkhögskola – som skall bedriva bred folkhögskoleverksamhet på arbetarrörelsens grund med marxistisk profil – kommer att bli ett värdefullt tillskott i folkhögskoleutbudet i vårt land. Det är med stor tillfredsställelse jag noterar det breda stöd förslaget om den nya folkhögskolan fått. Det är också med tillfredsställelse jag noterar att det i riksdagen endast är moderater som söker förhindra att folkhögskolan i Bona kommer till stånd.

Jag yrkar bifall till hemställen i utbildningsutskottets betänkande och avslag på reservation 15 i vad gäller Bona folkhögskola.



**Anf. 137** BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag vill något bemöta Nils Berndtson på en del av de punkter som han tog upp.

Allra först säger han att anslaget till den här folkhögskolan på intet sätt tränger undan bidrag till andra folkhögskolor. Han hänvisar till att det är anslaget 12 500 bidragsveckor till den allmänna pott som skolöverstyrelsen har att fördela till folkhögskolor med särskilda behov. Visst har man ökat på – med 2 500 bidragsveckor från de 10 000 som gäller för i år. Man har ökat dem till 12 500, men samtidigt sägs att de 5 500 bidragsveckor som man räknar med för Bonas del skall dras av från detta. Och 12 500 minus 5 500 blir enligt alla sätt att räkna 7 000. Och 7 000 är faktiskt mindre än de 10 000 som skolöverstyrelsen har till förfogande i dag. Alltså minskar skolöverstyrelsens anslag till andra folkhögskolor med särskilda behov med 30 % från dagsläget.

Sedan vill jag också ta upp det som jag slutade mitt inledningsanförande med. Jag förmodar att Nils Berndtson avser att man skall driva skolan på det sätt som regler och statuter föreskriver. Och även om det inte är partipolitisk utbildning – vad är förresten partipolitisk utbildning och vad är det inte – är det ändå fråga om en skola som skall drivas i marxistisk regi eller varför inte marxist-leninistisk! Eller har ni tappat bort Lenin i det kommunistiska partiet? Det är kanske på tiden i så fall, men jag undrar var han finns.

Vare därmed hur som helst – marxismen är knappast av en sådan angelägenhetsgrad att vi behöver ytterligare öka vårt budgetunderskott för att driva denna skola. Och jag är trots allt inte säker på att svenska folket tycker att det är särskilt angeläget att vi går ut och lånar pengar i USA och Schweiz för att kunna driva en kommunistisk folkhögskola i Sverige.

**Anf. 138** NILS BERNDTSON (vpk) replik:

Herr talman! Det intressanta är att Birger Hagård tvingas retirera litet från den förfärligt tuffa attityd som man från början haft. Nu vill han gärna diskutera huruvida resurserna räcker till andra behov i vad gäller folkhögskolorna. Jag vidhåller att denna folkhögskola inte tar undan några resurser från den traditionella folkhögskoleverksamheten. Sedan får man givetvis fördela de extra resurserna.

I sin motion går moderaterna betydligt längre. Där står faktiskt att läsa, att utbildningen i Bona snarare är att betrakta som något som faller sig naturligt att finansiera med hjälp av partistöd. Det har man aktat sig för att skriva i reservationen. Förmodligen har någon klokare partivän påpekat det ohållbara i sådana påståenden. Det finns ändå, Birger Hagård, klara föreskrifter för vilken verksamhet folkhögskolor skall bedriva men också beträffande deras möjligheter att ha en ideologisk profil – om den är marxistisk, religiös eller av annat slag så finns ändå den rätten.

Bestämnelserna är viktiga i sammanhanget, och jag kan framhålla att skolöverstyrelsens författningssamling med folkhögskoleförordningen inleds med en paragraf som säger, att föreskrifterna i denna förordning gäller för sådan folkhögskola som regeringen har förklarat berättigad till statsbidrag.

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

Ingen skall tro att man kan bedriva vilken verksamhet som helst vid en folkhögskola och få statsbidrag. Det finns klara regler fastställda.

Om Birger Hagård envisas med att hävda att detta är en utbildning med partipolitisk prägel – jag tror att det stod så i reservationen – är det faktiskt en beskyllning mot ledningen av skolan för att den inte ämnar följa gällande bestämmelser. Men Birger Hagård måste också mena att skolöverstyrelsen och utbildningsdepartementet – som har haft att pröva framställningen och det utredningsmaterial och de planer som presenterats – endera skulle ha låtit lura sig eller också är villiga att främja en partipolitisk utbildning med folkhögskoleanslag.

Nej, sanningen är den, att det är en njugghet från Birger Hagårds sida i vad gäller att låta det allsidiga utbudet i folkhögskolorna också omfatta marxismen.

**Anf. 139 BIRGER HAGÅRD (m) replik:**

Herr talman! Nils Berndtson måste ha hört dåligt på när jag höll mitt första anförande – där anförde jag just motiven. Det är det samhällsekonomiska motivet, och det är riksdagens tidigare beslut att visa restriktivitet när det gäller statsbidrag till nya folkhögskolor. Men jag sade också att det djupt bar mig emot att tänka mig att man i det läge vi nu har skulle ge extra stöd till en kommunistisk folkhögskola, där marxism-leninismen står i förgrunden.

Nils Berndtson får ursäkta mig, men marxism-leninismen spelar inte någon större roll för mångfalden i de västerländska demokratierna. Det gör däremot kristendomen – jag tänker då på de folkhögskolor som har kristna förtecken. Jag är ledsen, Nils Berndtson, men jag vägrar att i det här fallet jämställa marxism-leninismen med riktningar av annan ideell karaktär.

**Anf. 140 NILS BERNDTSON (vpk) replik:**

Herr talman! Det är ju det jag har sagt – samtidigt som Birger Hagård talar om folkhögskolans allsidighet vägrar han acceptera att en av 120 folkhögskolor här i landet skulle kunna ha en marxistisk profilering. Det tycker jag avslöjar hela resonemanget.

Moderaternas ställningstagande kan inte vara motiverat främst av ekonomiska omständigheter – i reservationen motiveras ju, som jag har påpekat, avstyrkandet med att man anser detta vara en utbildning med partipolitisk prägel, som inte bör ha sådan angelägenhetsgrad. Men, Birger Hagård, marxismen är väl något mer än en partipolitisk prägel! Marxismen är ju ändå en idériktning som påverkar samhällsdebatten på alla områden och som också bör få en plats i det svenska folkhögskoleutbudet.

Tredje vice talmannen anmälde att Birger Hagård anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

**Anf. 141 INGER WICKZÉN (m):**

Herr talman! Jag hoppas att Ingvar Johnsson lyssnar på vad jag nu har att säga, eftersom jag i mitt inlägg kommer att beröra en motion som han tyvärr

totalt har missuppfattat meningen med.

I utbildningsutskottets betänkande nr 14 behandlas bl. a. motion nr 1726 av Hans Nyhage och mig. I motionen yrkar vi att studieförbunden skall få tillbaka den tidigare möjligheten att anordna kurser inom den estetiska sektorn med fyra timmar per sammankomst.

För oss på studieförbunden var det en stor nackdel när det inte längre blev tillåtet att ha konsthantverkskurser med fyra timmar vid varje kurstillfälle. Vi kunde omöjligt minska kurserna från 40 till 30 timmar; i det kärva ekonomiska läge studieförbunden lärt sig arbeta med kunde vi inte heller minska antalet deltagare i kurserna. Följden har blivit att deltagarna får mindre handledning och att stressen ibland blir stor.

Studieförbunden kompensera deltagarna genom att anordna dessa kurser med 12–14 sammankomster. Antalet konsthantverkstimmar i snitt har inte minskat. Att vi tvingas öka antalet sammankomster för att våra kursdeltagare skall hinna med studieplanen har till följd att kostnaderna för samtliga inblandade blir högre. Jag tänker då på reskostnader och kostnader för bl. a. barnpassning. Såväl deltagare som cirkelledare är dessutom bundna i 14 veckor i stället för 10.

Med vår motion, som f. ö. är en upprepning av den vi väckte förra året, hade vi hoppats förmå utskottet att göra det möjligt för studieförbunden att själva bestämma hur de vill disponera den tilldelade kvoten av statsbidragsberättigade timmar. Märk väl, Ingvar Johnsson, att jag säger "den tilldelade kvoten av statsbidragsberättigade timmar" – jag talar icke om något som helst tillägg när det gäller pengar.

Jag kan inte begripa varför det från utskottet skall anses nödvändigt att begränsa studieförbundens handlingsfrihet. Socialdemokraterna har vid tidigare tillfälle motionerat om återinförandet av den fjärde timmen. De är således väl informerade från ABF om hur man där ser på detta. Centerpartiets och folkpartiets studieförbund Vuxenskolan har tydligen inte nått fram till sina politiker i utskottet. Det är även på Vuxenskolan ett utbredd missnöje med att man inte får ha fyra timmar vid varje sammankomst i konsthantverkscirklar.

Det är minst sagt förvånande att det bara är de moderata ledamöterna i utskottet som inte anser sig behöva vara förmyndare åt studieförbunden. Motiveringen för avstyrkandet av motionen i utskottet gör att jag måste dra den slutsatsen att majoriteten av utskottets ledamöter har dålig kännedom om hur vi på studieförbunden arbetar.

Det sägs nämligen i motiveringen på s. 9 i utskottets betänkande att om studieförbunden skulle tillåtas anordna kurser med fyra timmar per sammankomst så skulle antalet timmar inom andra områden minska. De kurser vi erbjuder är de kurser våra deltagare vill ha. Studiekonsulentens ambitioner kan bara marginellt påverka kursutbudet. Deltagarna kommer till oss på sin fritid. De deltar i kurserna helt efter principen Fritt och Frivilligt. Vi vill erbjuda våra cirkeldeltagare ett varierat utbud av kurser. Det är vår sak att ge den bästa service till alla deltagare oavsett vilket ämne de väljer att ägna sig åt. Centern talar i de flesta sammanhang om energikostnader och om

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

landsbygdens befolkning som missgynnas på så många sätt. Har inte utskottets representanter tänkt på vad det kostar att använda bilen 14 gånger i stället för 10, när det kanske rör sig om flera mil varje gång man skall till en studiecirkel? Bara detta är ett argument så gott som något för att vi skulle få en återgång till tidigare ordning.

Jag skulle vilja föreslå utbildningsutskottets ledamöter att de gjorde ett studiebesök på studieförbunden och såg hur verksamheten bedrivs där.

Underlätta för studieförbunden att arbeta inom givna ramar! Låt oss få disponera tilldelad kvot så som vi finner bäst!

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till den moderata reservationen nr 11.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Punkt 3**

*Mom. 1–3 (bidrag till kommunal utbildning för vuxna)*

Först biträdde reservation 1 av Per Unckel m. fl. – som ställdes mot reservation 2 av Linnea Hörlén – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 190 röster mot 71 för reservation 1 av Per Unckel m. fl. 9 ledamöter avstod från att rösta.

**Punkt 4**

*Mom. 1 (tilläggsbidrag till studiecirkel i hemspråk och samhällsinriktade ämnen)*

Utskottets hemställan, som ställdes mot  
*dels* reservation 3 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del,  
*dels* reservation 4 av Linnea Hörlén i motsvarande del,  
bifölls med acklamation.

*Mom. 2 (tilläggsbidrag till studiecirkel i svenska och matematik)*

Utskottets hemställan, som ställdes mot  
*dels* reservation 3 av Per Unckel m. fl. i motsvarande del,  
*dels* reservation 5 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson i motsvarande del,  
*dels* reservation 4 av Linnea Hörlén i motsvarande del,  
bifölls med acklamation.

*Mom. 5 (kulturverksamhet i studieförbunden)*

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

*Mom. 6 (uppsökande verksamhet i bostadsområden)*

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

**Mom. 9** (kursplanebundna universitetscirklar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

**Mom. 10** (studiecirklar inom konsthantverksområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 197 röster mot 71 för reservation 11 av Per Unckel m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

**Punkt 5**

**Mom. 1** (undervisning för invandrare i svenska språket m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

**Mom. 2** (upsökande verksamhet m. m. för invandrarkvinnor)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 13 för reservation 13 av Björn Samuelson.

**Mom. 3** (ikraftträdande av en reform av svenskundervisningen för invandrare)

Utskottets hemställan bifölls med 226 röster mot 44 för reservation 14 av Kerstin Göthberg och Larz Johansson.

**Punkt 6**

**Mom. 1** (ny självständig folkhögskola i Bona)

Utskottets hemställan bifölls med 196 röster mot 67 för reservation 15 av Per Unckel m. fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

**Mom. 13** (folkhögskolestudier för arbetslösa som uppbär särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

**Mom. 14** (medelsberäkningen under Bidrag till driften av folkhögskolor m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

**Punkt 7** (bidrag till central kursverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

**Övriga punkter och moment**

Utskottets hemställan bifölls.

**Nr 106**

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till vuxenut-  
bildning*

Torsdagen den  
22 mars 1984

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1983/84:14 om anslag till Sjöfart m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

*Anslag till sjöfarten  
m. m*

**Anf. 142 TREDJE VICE TALMANNEN:**

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

**Anf. 143 GÖRAN RIEGNELL (m):**

Herr talman! Från moderat sida motsätter vi oss statssubventioner till rederierna. Frågan om anslag för detta ändamål har behandlats åtskilliga gånger av riksdagen. Argumenten torde därför vara kända för kammarens ledamöter.

Jag yrkar bifall till reservation 12 i trafikutskottets betänkande nr 14.

**Anf. 144 ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):**

Herr talman! Vårt parti har i en följd av år ställt krav på en annan sjöfartspolitik med en helt annan inriktning. Våra krav har tidigare avslagits, bl. a. med hänvisning till de riktlinjer för sjöfartspolitikerna inom ramen för ett sjöfartspolitiskt program som riksdagen fastställde år 1980.

Det nämnda programmet sägs ha som mål att bl. a. skapa förutsättningar för att landets utrikeshandel skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt till lägsta kostnad för samhället. Det sägs också skapa förutsättningar för att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Enligt programmet är det av stor betydelse, för att den svenska sjöfartsnäringsen skall kunna utvecklas i sunda former, att konkurrensen inte snedvrids genom att staten engagerar sig som rederiägare.

I praktiken har detta inneburit att de olika regeringarna och staten konsekvent har avhållit sig från varje form av ingripande eller försök till styrning av utvecklingen, som överlämnades åt marknadskrafternas konjunkturstyrda härjningar, i tron dels på att marknadshushållningens dynamiska utveckling alltid sker i sunda former, dels på att den alltid sammanfaller med samhällsintressen.

Det har också blivit så att handelsflottans strukturella sammansättning och utveckling bestäms uteslutande av företagsekonomiska kalkyler.

Det är uppenbart att den förda sjöfartspolitikerna, som har inneburit en så kraftig reduktion av den svenska handelsflottan och som förmodligen kommer att innebära en fortsatt försäljning, uthyrning och utflaggning av svenska fartyg, är oförenlig med målet att skapa förutsättningar för att landets utrikeshandel skall kunna utföras på ett effektivt sätt till lägsta samhällsekonomiska kostnader.

Den svenska flottan svarar i dag för endast en ringa del av vår svenska utrikeshandel. Anledningen till detta är, att medan vår handel är koncentrerad i huvudsak till Europa, har de svenska rederiernas marknadsanpassning

resultat i en fartygsstruktur som är lämpad för de tunga traderna och långa transportavstånden.

Av de ca 480 fartyg som den svenska handelsflottan består av i dag sysselsätts ca 400 i utrikestrafik. Ca 80 % av det svenska tonnage sysselsätts huvudsakligen mellan utländska hamnar. Om man tar hänsyn till dessa faktorer, finner man att den privata handelsflottan dels på grund av sin storlek, dels på grund av sin fartygssammansättning inte kan uppfylla Sveriges transportbehov i politiska och ekonomiska krissituationer.

Det är förvånande att den från beredskapssynpunkt mycket allvarliga situationen inte har blivit föremål för större intresse från regeringens sida.

En fortsatt utflaggning av den svenska handelsflottan innebär stora ekonomiska förluster för staten, dels i form av uteblivna skatter och arbetsgivaravgifter, dels också i form av stor arbetslöshet bland sjömän. Dessutom är det inte möjligt att betrakta bekvämlighetsflagg som en sund utvecklingsform, som vi måste anpassa oss till.

Det förtjänar också att understrykas att de låga kostnader för redarna som är förknippade med bekvämlighetsutflaggningen måste betalas på ett eller annat sätt. Kostnaderna betalas av bl. a. tusentals fackliga och oorganiserade sjömän från Filippinerna, Indien, Pakistan och olika afrikanska länder, som ofta arbetar under vidriga och för människor ovärdiga förhållanden. De betalas också av tusentals svenska sjömän som är arbetslösa i Sverige. Den ökade takten i utflaggningen av svenska fartyg till bekvämlighetsflagg har nämligen inneburit en kraftig minskning av den svenska sjömanskåren. På svenska fartyg finns i dag bara 13 900 ombordanställda, varav 8 000 i manskap och 5 900 i befälsbefattning.

Denna utveckling förklaras och ursäktas av redarna med den gamla klagovisan om de höga svenska lönekostnaderna. Sanningen är den att rederiernas exportinkomster i form av intjänad hårdvaluta i utrikesfart under den senaste tioårsperioden har trefaldigats, detta trots den kraftiga tonnageminskning som de sålda tank- och bulkfartygen inneburit.

Herr talman! I många år har den internationella fackliga rörelsen med ITF i spetsen fört en kamp mot bekvämlighetsflaggat tonnage. I många år har man väddat till olika regeringar om åtgärder för kamp mot bekvämlighetsflaggsproblematiken.

Den socialdemokratiska regeringen i Sverige, i likhet med tidigare borgerliga regeringar, inte bara vägrar konsekvent att vidta några som helst åtgärder mot bekvämlighetsflaggade fartyg utan uppmuntrar och underlättar denna utveckling genom sitt agerande. Det gör den dels genom att vägra att införa några som helst restriktioner mot bekvämlighetsflaggade fartyg som anlöper våra hamnar, dels genom att konsekvent vägra att förbjuda olika statliga och kommunala myndigheter att anlita bekvämlighetsflaggade fartyg för sina transporter. Det har gått så långt att man föredrar att använda bekvämlighetsflaggat tonnage för sina transporter i stället för båtar som ägs av det egna statliga rederiet Zenit, som i dag har stora ekonomiska svårigheter och kostar skattebetalarna massor av pengar. Man gör detta med hänvisning till internationella affärsmässiga lönsamhetsprinciper, som vi strikt måste hålla oss till.

Nu är det också så, herr talman, att lönsamhet i betydelsen affärsmässighet är ett relativt begrepp. Det som är lönsamt för den ene kan vara förlustbringande för den andre. Det som är lönsamt för det internationella rövarkapital som f. n. styr det bekvämlighetsflaggade tonnage är förlustbringande för det svenska samhället. När utskottet och regeringen vägrar att vidta några som helst åtgärder för att bekämpa bekvämlighetsflaggsproblematiken med hänvisning till internationella affärsmässiga lönsamhetskalkyler, är det företagsekonomisk lönsamhet man har i tankarna, detta oavsett vilka de samhällsekonomiska effekterna blir.

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har den bestämda uppfattningen att utvecklingen inom sjöfartsnäringen har gått så långt att det privata rederikapitalets intressen i många avseenden kommer i direkt motsättning till samhällsintressena. Den framtida sjöfartspolitikerna bör utgå från ett långsiktigt sjöfartspolitiskt program, som har som grund samhällsekonomiska, sysselsättningspolitiska och försörjningsberedskapsmässiga målsättningar. Det bör innebära samhälleligt ägande av fartygen och ökat inflytande för de anställda.

Mycket starka skäl talar för ett statligt rederi som dels kan bedriva leasingverksamhet med svenskregistrerade fartyg, dels kan aktivt medverka till utvecklandet av kustsjöfart och inrikes sjöfart, där en omläggning av transporter från landbaserade till sjöburna sådana är nödvändig från såväl miljösynpunkt och samhällsekonomisk synpunkt som oljeberoendesynpunkt. Ett statligt rederi kan dessutom medverka till att en större del av den svenska utrikeshandeln transporteras på svenska kölar.

Det finns enligt vår uppfattning ingen som helst rimlig anledning för regering och riksdag att i nuvarande statsfinansiella läge fortsätta att subventionera det svenska privata rederikapitalet. Det finns exempelvis ingen som helst anledning för regeringen att sitta och förhandla med Broströmsrederierna om att eventuellt skänka bort 450 milj. kr. för att reda ut deras ekonomiska situation. Använd i stället de pengarna på ett samhällsägt rederi, som kan anställa den personal vars arbeten nu är hotade och som kan utveckla den svenska linjesjöfarten och rädda Göteborgs hamn! De två största ägarna i Broströms, investmentbolagen Investor och Asken, är båda storvinnare i de senaste årens våldsamma börsuppgång. Enbart Investor hade en vinst på 1 miljard kronor, varav 740 miljoner var reavinster på aktier.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk:s reservationer.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

#### **Anf. 145 BIRGER ROSQVIST (s):**

Herr talman! När trafikutskottet nu i sitt betänkande nr 14 behandlar budgetpropositionens bil. 8 kan utskottet konstatera att det ekonomiska utfallet från föregående budgetår av sjöfartsverkets inkomster innebär en kraftig förbättring jämfört med utfallet de två föregående budgetåren.



Sjöfartsverkets inkomster kommer i allt väsentligt från de statliga sjöfartsavgifterna – fyravgift, farledsvaruavgift och lotsavgift. Vidare får verket intäkter från försäljningen av sjökort och publikationer.

Med bred majoritet antas regeringsförslagen som gäller sjöfartsfrågorna i den nu föreliggande budgetpropositionen.

I vad gäller frågan om stöd till svenska rederier, som riksdagen beslutade om våren 1982, finns i den moderata reservationen nr 12 ett krav på avslag på regeringens förslag. Det beslut som riksdagen fattade 1982 innebar bl. a. ett tidsbegränsat stöd till svenska rederier. Utskottet går inte från sin uppfattning att det fortfarande, men övergångsvis, behövs statliga insatser för att motverka en önskad försäljning av enheter ur handelsflottan. Det behövs också insatser för att långsiktigt bygga under investeringar med framtidsinriktning för svensk sjöfartsnäring.

Vi vet att stödet hittills haft positiva effekter inom näringsgrenen, även om det kanske inte har hjälpt till att räta upp på alla håll. Fortfarande finns det rederier som seglar med så svår slagsida att faran för kantring kan vara överhängande.

Frågan om förutsättningarna för bibehållandet av en svensk handelsflotta måste även fortsättningsvis hållas aktuell. Det kommer även fortsättningsvis att vara nödvändigt med en stark svensk rederiverksamhet med förmåga att konkurrera på marknader i såväl närtrafik som transocean linjetrafik. Detta rör inte bara enskilda rederiers framtid. Om vi inte i framtiden har en handelsflotta som ger oss direktanlöp på Sverige, kommer svenskt näringsliv att drabbas av negativa effekter som berör sysselsättning, konkurrenskraft hos näringslivet och bytesbalans.

I årets budgetproposition tar man också upp frågor som berör svenskt hamnväsende. Riksdagen har tidigare bifallit förslag om att sjöfartsverket skall handha den övergripande planeringen och att ett samarbetsorgan knutet till verket skall medverka vid hamnplaneringen.

Vi har i dag här i Sverige en hamnkapacitet som räcker väl – i vissa fall mer än väl. Ändå planeras för en än större utbyggnad.

Hamnarna är kommunalt ägda. Det är hamnägarna själva som beslutar om utbyggnader. Men få hamnar går ihop ekonomiskt. Det är en följd av överetableringen.

Det är befogat att staten mer aktivt verkar för att skapa förutsättningar för en samordnad hamnplanering.

Sjöfartsverket föreslås få i uppdrag att ta fram planeringsunderlag som hamnägare som står i begrepp att bygga ut och investera skall kunna få del av och få råd för att kunna bedöma om det finns förutsättningar för en annan eller utökad trafik.

Utskottet anser det betydelsefullt att hamnarna inför utformningen av byggnadsplaner så tidigt som möjligt samråder med sjöfartsverket och dess hamnråd, för att det skall bli klarlagt om en tilltänkt investering verkligen kommer att utnyttjas och inte medför stora förluster som sedan får täckas av de kommunala skattebetalarna. Dessa är inte betjänta av en outnyttjad hamninvestering. Ännu mindre gagnar en sådan sjöfarten, eftersom även

denna som näring kommer att belastas med högre avgifter för en alltför decentraliserad och orationellt utnyttjad hamnverksamhet. Sjöfarten skall arbeta inom transportsektorn i konkurrens med landtransportmedel, och om det skall lyckas måste avgifterna begränsas så mycket som möjligt.

För några år sedan föreslog den dåvarande regeringen att en avgift per ton transporterad olja skulle påföras visst tonnage på vissa områden utefter kusten och av insjövattnen. 2 kr. per ton skulle som en miljöavgift betalas av fartygsägaren, om transporten skedde i enkelbottnade fartyg.

Efter en del turer i utskottet framflyttades ikraftträdandet två och ett halvt år – till det nu kommande halvårsskiftet. Utskottet ansåg tidigare att för sjöfartens del skulle det förslag som då förelåg innebära en risk för överflyttning av frakter till landtransport. Det ifrågasattes om åtgärden med en avgift över huvud taget skulle få någon effekt på miljön och om inte eventuell miljöfara skulle kunna förebyggas på ett bättre sätt.

Nu har sjöfartsverket presenterat sina åtgärder, och man går på en annan linje: åtgärder på farleder, säkerhetsbestämmelser för trafiken i lederna osv. Man anser att frågan om införandet av den extra avgiften skall skjutas på framtiden. Departementschefen håller med sjöfartsverket, och så gör även utskottet. Därmed kan ett antal redare med kusttonnage andas ut. Den hårda konkurrens man lever med förvärras nu i varje fall inte genom ett mindre bra beslut av politiska instanser.

Det finns ytterligare en rad reservationer från vpk. Jag måste säga, herr talman, att jag har väldigt svårt att ta en del av de tolv reservationerna på allvar. Man för här fram förslag som jag och utskottsmajoriteten anser orealistiska och som i vissa fall rent av tyder på att man är okunnig om de verkliga förhållandena.

Alexander Chrisopoulos tog upp frågan om bekvämlighetsflaggning av fartyg och frågan om inrättande av svenska rederier. Dessa frågor har Alexander Chrisopoulos och jag debatterat vid flera tillfällen. Låt mig nu bara säga att i den situation som vi f. n. befinner oss i med de f. d. stora svenska rederiernas bekymmersamma läge bör vi först försöka reda ut de problem vi har på detta område, innan vi börjar tala om att inrätta nya svenska rederier.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

**Anf. 146** ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det är sant att jag och Birger Rosqvist flera gånger tidigare har diskuterat de frågor som vi från vpk ställer i vår motion. Något som också är intressant är att vårt parti har ställt dessa frågor många år i följd. Men de krav som vi ställer har avslagits.

Utvecklingen inom sjöfarten bekräftar i verkligheten det berättigade i de frågor som vi tar upp i vår motion, och det gör att de diskussioner som vi bör föra exempelvis i frågor om utflaggning inte bara är aktuella utan nödvändiga.

Birger Rosqvist menar att det inte finns något marknadsutrymme för att inrätta ett statligt rederi. Jag menar för min del att man i stället för att ha ett

rederi som Zenit, som anses vara något av en avstjälpningsplats för båtar som blivit överflödiga vid Svenska Varv, borde satsa pengar på att utveckla detta med inriktning på att skapa en aktiv statlig rederiverksamhet, som bl. a. skulle ha till uppgift att bedriva kustsjöfart. Det skulle också ha till uppgift att anpassa sin verksamhet så att det blir lämpat att i större utsträckning än nu ta hand om transporter av varor i den svenska utrikeshandeln.

Trots att vi tidigare har diskuterat problemen med bekvämlighetsflagg, vägrar den socialdemokratiska regeringen att vidta några som helst åtgärder i kampen mot bekvämlighetsflaggsproblematiken. Jag vill peka på att de fackliga organisationerna på det internationella området år efter år har vädjat om hjälp från olika regeringar i kampen mot bekvämlighetsflagg.

*Anslag till sjöfarten  
m. m*

**Anf. 147 BIRGER ROSQVIST (s) replik:**

Herr talman! Alexander Chrisopoulos säger att vi inte vidtagit några som helst åtgärder mot den avart av rederiverksamhet som bedrivs av bekvämlighetsflaggade fartyg. Detta visar att Alexander Chrisopoulos inte håller sig riktigt bekant med vad som har hänt och händer på det här området.

Det är en väldigt stor skillnad mellan dagens förhållanden och dem som rådde för 10–15 år sedan. Vi har här i riksdagen fattat beslut som innebär att statliga verk och myndigheter avråds från att utnyttja bekvämlighetsflaggat tonnage. Vi har sagt att den bekvämlighetsflaggade handelsflottan är ett ovälkommet inslag i världssjöfarten.

Ni vill att det skall uttalas att bekvämlighetsflaggat tonnage över huvud taget aldrig skall utnyttjas. I princip har vi samma uppfattning, men vi vill inte göra ett så drastiskt uttalande. I vissa situationer skulle det nämligen kunna hända att vårt land helt enkelt tvingades till att utnyttja sådant tonnage. Ta t. ex. en situation med ett oljeembargo, som vi upplevt några gånger. Om det på väg upp till nordeuropeiska farvatten finns fartyg som är bekvämlighetsflaggade men som har den produkt vi behöver, skulle vi då säga att de inte får komma hit med oljan därför att de för fel flagg? Jag tycker att det är felaktigt.

Men vad vi skall se till är att de fartyg det gäller har en sådan utrustning och ser ut på det sättet att vi kan tillåta dem att komma ut ur och in i våra hamnar. Det åligger sjöfartsverket att se till att fartyg som trafikerar svenska hamnar är bl. a. ur säkerhetssynpunkt så beskaffade att vi kan ta emot dem och släppa iväg dem.

De fackliga organisationerna har utfört ett berömvärt arbete genom att se till att de sociala kraven tillgodoses. De berömvärda insatser som framför allt Svenska sjöfolksförbundet vid många tillfällen har utfört på detta område gör att redare som inte har rent mjöl i påsen när det gäller att betala löner och sköta andra förpliktelser mot sina anställda aktar sig för att skicka hit sina båtar.

För 10–15 år sedan var fall av det här slaget ganska vanliga. Jag var då själv i den situationen att jag gång på gång stötte på sådana fartyg. Men nu är det, Alexander Chrisopoulos, ett antal år sedan jag över huvud taget såg ett sådant fartyg i svenska farvatten. Mycket har hänt på det området.

**Anf. 148** ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk) replik:

Herr talman! Det går inte att förbjuda bekvämlighetsflaggat tonnage helt och hållet, säger Birger Rosqvist. Det kunde vara farligt; vi skulle exempelvis i en krissituation inte kunna få den olja som vi behöver, om vi förbjuder bekvämlighetsflaggade fartyg att anlöpa våra hamnar.

Detta aktualiserar ett annat problem, nämligen frågan om hur stort vårt beroende är av bekvämlighetsflaggat tonnage och hur stor vår egen fartygskapacitet är för att tillfredsställa landets behov i ekonomiska och politiska krissituationer. Åtminstone indirekt bör Birger Rosqvist förstå denna beredskapsmässiga aspekt när det gäller sjöfartens utveckling, en aspekt som är mycket allvarlig.

Låt oss nu konstatera att detta att vara beroende av bekvämlighetsflaggade fartyg har sina risker – framför allt risker i situationer av oro och politisk kris. Därför skulle det vara lämpligast att ha en svensk handelsflotta i stånd att tillfredsställa landets behov i sådana situationer.

När man utfärdar vissa rekommendationer till statliga verk och myndigheter om att de bör undvika att använda sig av bekvämlighetsflaggade fartyg, så gör man samtidigt vissa reservationer och hänvisar till att internationella affärsmässiga lönsamhetsprinciper också måste vägas in och beaktas. Det leder till att statliga myndigheter ibland föredrar att anlita bekvämlighetsflaggade fartyg, eftersom det är mer lönsamt än att för transporterna anlita fartyg med svensk flagg eller fartyg som tillhör det egna statliga rederiet. Det var inte länge sedan oljefartyget Nancy, som ägs av Rederi AB Zenit, låg förankrat i Arabiska viken och styrelsen för ekonomiskt försvar för sina oljetransporter anlidade andra fartyg än det egna så att säga. Det var rent ekonomiska hänsyn som låg bakom det beslutet. Ett sådant handlande anser vi bör undvikas i fortsättningen. Det gagnar ingen och framför allt ingen i det svenska samhället.

**Anf. 149** LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort i denna sena timme och endast yttra mig om en motion, som följs upp i en reservation, om byggande av en sjöled mellan Skutskär och Orsa, dvs. Dala kanal. Tanken på detta kanalbygge förtjänar att hållas vid liv. Den inrikes sjöfarten är ju ställd på undantag, som Alexander Chrisopoulos redan har sagt. Annars vore ett sådant projekt som Dala kanal för länge sedan genomfört. Det skulle genomfört innebära ett stort uppsving för hela regionen från Norduppland och Gävle-regionen till Västmanland och Dalarna. Arbeten och industribeställningar skulle skapas, underlag för en framtida tung industri skulle förbättras och ytterligare en turistattraktion skulle tillkomma.

Detta projekt avvisas ofta som orealistiskt och alltför dyrbart. Men det är inte mer märkvärdigt, säger vi som bor i regionen, att bygga en kanal utefter Dalälven än att bygga ut vattenkraften i våra andra stora älvar. I dagens penningvärde skulle detta kanalbygge, i den omfattning som det är tänkt, kanske gå på mellan 3 och 4 miljarder kronor. Det är egentligen inte någon avskräckande hög investeringskostnad i jämförelse med andra projekt som

riksdag och regering fattar beslut om. Vi har i vår motion pekat på det gigantiska exemplet JAS, som i dagens kostnadsläge kanske går på minst 40 miljarder kronor. Man kan fråga sig: Vilket är nationalekonomiskt och samhällsekonomiskt mest lönsamt? Man kan också fråga sig: Vilket har längst livslängd – ett stridsflygplan eller en kanal?

De som är intresserade av detta projekt räknar på ett helt annat sätt än vad trafikutskottet gör. De ser det också som ett sätt att utnyttja landets resurser i fråga om arbetskraft. Att inte utföra detta kanalbygge innebär ingen vinst när det gäller arbetskraften eller när det gäller att för regionen skapa en tillgång. Trafikutskottet har alltså i år, liksom föregående år, gjort sina beräkningar från strikt företagsekonomiska utgångspunkter och inte tänkt sig en förlängning. Därför hamnar utskottet naturligtvis på ett avslagsyrkande.

Jag tycker att det är intressant att det efter föregående års avslag finns personer med affärsidéer, som långt ifrån har mina ideologiska utgångspunkter men som ändå tycker att ett sådant här projekt, samordnat med Norden och Östersjön och inrikesjöfarten i Östersjön, skulle vara oerhört intressant. Men i samma veva kanske man gör bedömningen att riksdagens handläggning är av mindre värde. Väljer man den vägen, är det omöjligt att beakta olika affärsidéer eller att se till möjligheterna i ett längre perspektiv. I fråga om Dala kanal-projektet vill jag understryka att våra kusthamnar naturligtvis måste bibehållas. Vidare måste de vara konkurrenskraftiga. Paul Lestander har motionerat – frågan har även aktualiserats i en reservation vid detta betänkande – om att Luleå hamn måste bli konkurrenskraftig. För oss som är intresserade av Dala kanal-projektet är det självfallet helt naturligt. Förbindelserna mellan Luleå och orterna med tunga industrier i Dalarna är goda. De borde emellertid kompletteras med en sjöfartsled.

Med det sagda yrkar jag bifall till de reservationer som jag har berört.

**Anf. 150 BIRGER ROSQVIST (s) replik:**

Herr talman! Som Lars-Ove Hagberg helt riktigt sade har frågan om Dala kanal tidigare debatterats här i kammaren. Motionen i detta sammanhang hänsköts ett år till den sjöfartspolitiska utredningen, närsjöfartsutredningen, som granskade sjöfartens roll i trafikpolitiken. Utredningens svar överensstämde kanske med vad många av oss redan från början innerst inne trodde: Glöm bort det dike som ni tänker gräva! Jag vill tillägga att kostnaden beräknades till 5 miljarder kronor.

De som tidigare motionerat i frågan tycks ha förstått att det inte är något realistiskt alternativ att gräva ett dike från Gävle och upp till Siljan. Kostnaden skulle som sagt bli 5 miljarder kronor.

Lars-Ove Hagberg talar så romantiskt om den aktuella sjöfartsleden. Det sägs i motionen att industrin med en sådan skulle blomstra. Näringslivet skulle utvecklas. Allt som är bra skulle inträffa i regionen, om man bara fick en sjöfartsled.

Längs hela vår kust finns en mängd hamnar. Det kan man säga är en förmån, men ändå blomstrar inte näringslivet. Att inbilla sig att problemen löses i och med ett dike – om jag får uttrycka mig på det sättet – upp till

**Nr 106**

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till sjöfarten  
m. m*

Dalarna är övertro. Jag vill tillägga att farleden skulle vara igenfrusen tre fyra månader om året. Under den tiden skulle en annan trafikapparat behövas för att hålla verksamheten i gång.

Jag yrkar avslag på reservationen i detta avseende.

I vad gäller Luleå hamn vill jag framhålla att sjöfartsverket har möjligheter att sänka avgifterna för malmtransporterna. Mycket litet malm, om ens någon, transporteras över Luleå hamn i dag. Det beror på att polackerna inte köper någon malm. En sänkning av avgifterna från 2 kr. till 50 öre har naturligtvis inte någon som helst inverkan. Det finns ju inte några kunder. *Att skeppa malm från Luleå till andra sidan Öresund eller Nordsjön är inte ett realistiskt alternativ. Malmen fraktas i stället till Narvik och skeppas ut därifrån. En ändrad sjöfartsavgift har, som sagt, inte någon inverkan på trafiken över Luleå hamn i det avseendet.*

**Anf. 151 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:**

Herr talman! Beträffande det sist nämnda i föregående anförande om Luleå hamn vill jag framhålla att om hamnen inte är konkurrenskraftig och inte har utvecklingsmöjligheter eller en framtid, blir den tunga industrin i Norrbotten beroende av en NATO-hamn. Det kan medföra vissa problem. Men Birger Rosqvist är tydligen inte alls bekymrad. Det är väl därför som han vill ha en sådan konkurrenskraft att det finns möjligheter att överleva.

När det gäller den romantiska bilden av det s. k. diket – eller kanalen – vill jag säga följande. Jag har inte någon särskilt romantisk syn på detta. Det är väl närmast bristen på fantasi och strikt företagsekonomiska principer som utgör hinder. Man tar sig inte en ordentlig funderare.

Men de som driver den här frågan är inte så ledsna. Oavsett om man är motionär eller inte tror jag inte att man går ur de sällskap där man är med. Jag vet att de som sysslar med detta aktivt inte alls är nedslagna utan i stället tycker att man i riksdagen är väldigt hårdnackad och fantasilös och inte har några tankar på vad det skulle kunna betyda. Man kanske räknar med en skillnad på en miljard. Men vad betyder en miljard sett på längre tid?

Birger Rosqvist företräder en ekonomisk politik som påstås utveckla landet. Men nu säger han att det inte är bra på andra ställen heller, och då blir det tydligen ingenting i framtiden heller. Jag trodde att om man hade bra transporter och en sådan här sjöled skulle det också i Birger Rosqvists politiska värld betyda någonting – *men det gör det tydligen inte, vad jag kan förstå.* Då skulle det bara vara en nedgång och en avveckling av Bergslagen som var aktuell för framtiden. Det står i så fall i kontrast till partiföreträdarna i de departement som det handlar om – och det är lätsamt.

Men jag tror inte att uppgifterna om kostnaderna stämmer. Som jag sade i mitt inlägg: Om man räknar med det som denna region har drabbats av i fråga om negativa samhällsekonomiska kostnader, skulle detta byggande vara en positiv händelse som kanske skulle ha betydelse för hela regionen för framtiden. Jag tycker att Birger Rosqvist borde ha med det i beräkningen när han diskuterar en sådan strukturell förändring som byggandet av en kanal inne i landet.

**Anf. 152 RUNE TORWALD (c):**

Herr talman! I centermotionen 1983/84:725 framhöll vi att amorteringsreglerna på andrahandstonnage är ett stort problem för kustsjöfarten. Vid köp av andrahandstonnage sätts amorteringstiden på statliga lån i allmänhet till 15 år minus fartygets ålder. Är fartyget t. ex. 10 år gammalt blir därmed amorteringstiden 5 år. För att underlätta inköp av andrahandstonnage anser vi att amorteringsreglerna för lån från statens lånenämnd för den mindre skeppsfarten bör utformas så att ett fartyg inte behöver vara slutbetalt förrän det uppnått 20 års ålder. Själva amorteringstiden – högst 15 år – kan vi dock acceptera.

Vårt motionsyrkande överensstämmer helt med ett förslag som lånenämnden lade fram i sin anslagsframställning för budgetåret 1983/84. Föredragande departementschefen framhöll då att han inte var beredd att tillstyrka en generell utsträckning av den ålder som gäller för slutbetalning av fartyg. Men han menade att lånenämnden – om särskilda skäl talade för detta – borde kunna medge undantag från huvudregeln om slutbetalning när fartyget är 15 år gammalt.

Enligt vad utskottet har erfarit har denna undantagsregel tillämpats i flertalet fall när lånenämnden under den hittills tilländalupna delen av innevarande budgetår beviljat lån. Mot denna bakgrund har vi avstått från att reservera oss. Men, herr talman, i vårt med moderaterna gemensamma särskilda yttrande ifrågasätter vi om inte ett regelsystem bör ändras när en undantagsregel tillämpas i större utsträckning än huvudregeln.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Punkt 1**

*Mom. 8 (de statliga sjöfartsavgifterna)*

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 13 för reservation 1 av Sven Henricsson.

*Mom. 9 (sammanslagning av kustbevakningen och sjöfartsverket)*

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Sven Henricsson – bifölls med acklamation.

*Mom. 10 (indragning av kustpersonal)*

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Sven Henricsson – bifölls med acklamation.

*Mom. 13 a (igångsättning av Dala kanal-projektet)*

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 13 för reservation 4 av Sven Henricsson. 5 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 13 b (projektering av Dala kanal-projektet)*

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 14 för reservation 5 av Sven Henricsson. 4 ledamöter avstod från att rösta.

**Nr 106**

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

*Anslag till sjöfarten*  
*m. m*

*Mom. 14* (sjöfartspolitiskt program)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 13 för reservation 6 av Sven Henricsson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

*Mom. 15* (ett statligt rederi)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 13 för reservation 7 av Sven Henricsson.

*Mom. 16* (kust- och inrikessjöfarten)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 14 för reservation 8 av Sven Henricsson.

*Mom. 17* (flagglagen)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 13 för reservation 9 av Sven Henricsson.

*Mom. 18* (sjöfartsekonomisk forskning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sven Henricsson – bifölls med acklamation.

*Mom. 19* (bekvämlighetsflagg)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 13 för reservation 11 av Sven Henricsson.

**Punkt 6** (stöd till svenska rederier)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 70 för reservation 12 av Rolf Clarkson m. fl.

**Övriga punkter och moment**

Utskottets hemställan bifölls.

**25 § Skötsel av jordbruksmark**

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1983/84:24 med förslag till ändring i lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark (prop. 1983/84:96).

**Anf. 153** ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Efter förebild från skogsvårdslagen föreslår nu jordbruksministern i en proposition att en miljöskyddsparagraf skall tillföras skötsellagen. Inom moderata samlingspartiet ställer vi oss avvisande till detta förslag. Vi gjorde så också när skogsvårdslagen fick sin miljöskyddsparagraf. Det är alltså av principiella skäl vi handlar på detta sätt. Vi anser inte att det innebär någon förbättring av de miljöskyddande åtgärder vi vill åstadkomma. Det blir inte heller lättare för de människor som har att leva efter de lagar vi stiftar här i riksdagen.



Den nu föreslagna lagen kommer dessutom att bli svår att tillämpa, då dess tillämpningsområde inte helt sammanfaller med skötsellagen i övrigt. Denna lag kommer att sträcka sig utanför den egentliga jordbruksmarken och har således ett vidare tillämpningsområde än skötsellagen. I propositionen anges att lagen skall skydda s. k. åkerholmar, mindre våtmarker, öppna diken, odlingsrösen, stenmurar och mindre trädbestånd. Av denna uppräknade framgår lätt att det är åtskillig mark utanför den egentliga åkerbruksmarken som kommer att omfattas av denna lag. Samtidigt ger den anvisning om de svårigheter jordbruket, framför allt i våra skogs- och mellanbygder, kan komma att få dras med i fortsättningen. Detta är egentligen det enda lagen har att tillföra. Visar sig länsstyrelsens naturvårdsenhet på sitt sämsta humör ute i länen, kommer åkerholmarna och odlingsrösen lätt att kunna klassas som pittoreska inslag i landskapsbilden. Detta kommer att leda till ett mer krångligt skydd för naturvärden och inte till ett verksamt bidrag till att bevara sådant som i och för sig har odlingsvärde. Vi tycker illa om att det framför allt är i residensstaden som man vet bäst vad som bör skyddas. Det sammanfaller inte med den bild vi har av de areella näringarnas intressen att sköta landskapet. De områden som vi nu har som är värda att bevara är en produkt av att jord- och skogsbrukets folk har varit aktsamma.

Den moderna maskintekniken har gjort det möjligt att rätta till de sämre åkerbruksmarkerna i vårt land. Den har med andra ord höjt deras odlingsvärden. Det är de jordbrukare som driver jordbruk under de sämsta förhållandena som nu drabbas av denna lag. De skall alltså fortsättningsvis på grund av denna lag arbeta under sämre förhållanden än tidigare, sämre förhållanden än nödvändigt.

Det som har gjorts möjligt med modern maskinteknik kommer nu i våra naturvårdsenheter att ifrågasättas – därför tycker vi att det är en dålig lag.

Den landskapsbild vi har att bevara är en produkt av aktsamhet och omsorg om odlingslandskap inom jordbruket.

Herr talman! Vi menar att detta innebär en trygghet också för framtiden. Av den anledningen yrkar jag avslag på denna lag, och följaktligen yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till betänkandet.

**Anf. 154 KERSTIN ANDERSSON (c):**

Herr talman! Centern har i sin motion och i den reservation som är fogad till utskottets betänkande om ändring i lagen om skötsel av jordbruksmark yrkat avslag på förslaget.

Motiveringen är absolut inte att vi inte tycker att man skall ta hänsyn till naturvård och miljö. Detta anser vi i centern är en naturlig del av all verksamhet som utnyttjar naturresurser, och det bör det vara även för alla andra. Det kulturlandskap jordbrukarna skapat slår både diktare och vi vanliga dödliga vakt om.

Vad vi vänder oss mot är att den föreslagna lagen är en ramlag, som ger myndigheterna stora befogenheter att meddela föreskrifter som inskränker den enskildes rätt att utöva sin näring. Lagrådet har också anmärkt att förslaget innebär en långtgående och *opreciserad* fullmaktslagstiftning. Det

är en ny gummiparagraf, som innebär att vi i riksdagen egentligen inte vet vad det är majoriteten beslutar om. Vi reservanter anser att naturvårdslagen är tillräcklig för att tillgodose naturvårdshänsynen i jordbruksnäringen.

Vad blir följden för jordbruket av den föreslagna regeln om hänsyn? Vad innebär det, Jan Fransson, att den är tillämplig även på mark som inte är jordbruksmark i skötsellagens mening? När skall en viss skötselåtgärd anses hänförlig till pågående eller ändrad markanvändning? När skall den ersättningsfritt kunna avsevärt inskränkas eller helt förbjudas?

Det måste väl vara bättre att, som centern föreslår i sin motion, effektivisera samarbetet mellan lantbruksnämnd, länsstyrelse och jordbruk för att tillgodose naturvårdens intressen och att föra ut den informationen. Vi yrkar därför på att regeringen återkommer med ett förslag om en sådan förbättrad samordning.

Herr talman! Jordbruket behöver lugn och ro, och inte fler lagar och förordningar, som de överösts med efter regeringsskiftet hösten 1982.

Med detta korta inlägg vill jag yrka avslag på hemställan i jordbruksutskottets betänkande 24 och bifall till den reservation som är fogad till detta betänkande.

**Anf. 155 JAN FRANSSON (s):**

Herr talman! Frågan om hänsynsregler i jordbrukslagstiftningen till förmån för naturvården väcktes av oss socialdemokrater från Skaraborgs län i en motion här i riksdagen för några år sedan. Motionen avslogs, men motionskraven återkom i socialdemokraternas miljömotion, som när den behandlades av jordbruksutskottet efter regeringsskiftet resulterade i en beställning från riksdagen till regeringen. Det är med tillfredsställelse som vi noterar att regeringen nu föreslår att i skötsellagen införa en allmän regel om hänsyn till naturvårdens intresse vid bedrivande av jordbruk. Det är lantbruksnämnderna som föreslås få ansvaret för tillsynen.

Vid remissbehandlingen av den promemoria som legat till grund för regeringens förslag har samtliga remissinstanser tillstyrkt förslaget, utom LRF. Vid utskottsbehandlingen är det moderaterna och centerpartisterna som förenat sig i en gemensam reservation mot förslaget.

Men inte heller reservanterna är nöjda med de nuvarande tingens ordning – så långt är vi alltså överens. Det brister i samordningen av verksamheten mellan jordbruk, naturvård och kulturminnesvård, säger man i reservationen, och det måste bli ett effektivare samarbete mellan lantbruksnämnd och länsstyrelse. Men det räcker med naturvårdslagen för att hävda naturvårdens intressena i jordbruket, tycker reservanterna.

Eftersom det är länsstyrelsen som har ansvaret för tillsynen av naturvårdslagen och lantbruksnämnden är ansvarig för skötsellagen, finns det anledning att ställa frågan: Finns det något effektivare sätt att få en samordning än det som föreslås, nämligen att lägga också ansvaret för att det tas hänsyn till naturvården direkt på den myndighet, dvs. lantbruksnämnden, och de personer som där arbetar med näringens primära intressen? Då blir det bara en myndighet som hanterar de här frågorna. Då blir det mindre byråkrati och

krångel för den enskilde. Mot den bakgrunden är vi nog litet förvånade över den här reservationen, eftersom man både från moderat- och centerhåll i andra sammanhang säger sig vilja medverka till att minska byråkrati och krångel.

Den här kompletteringen av skötsellagen är logisk mot bakgrund av de erfarenheter vi har av skogsvårdslagen. Motsvarande hänsynsregler finns sedan länge i den lagen. Och det är, som skogsstyrelsen framhållit i sitt remissyttrande, viktigt att de båda areella näringarna jord- och skogsbruk bör ta samma typ av hänsyn till naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen och att detta bör avspeglade sig i resp. närings lagstiftning. I föreskrifterna till skogsvårdslagens hänsynsregler har ganska utförligt preciserats vad det är som kan anses vara rimliga naturvårdshänsyn i skogsbruket. Detta ger ett bra stöd för myndigheten, dvs. skogsvårdsstyrelsen, vid den praktiska tillämpningen. Det är också ett stöd för den enskilde skogsägaren, eftersom att han härigenom får besked om vilka krav och hänsyn till andra intressen än skogsbrukets egna som kommer i fråga från samhällets sida. Samma sak bör analogt gälla inom jordbruket, och samma besked bör den enskilde jordbrukaren erhålla.

I moderaternas och centerns gemensamma reservation kritiserar förslaget, eftersom det anses vara, som de säger, en "tämligen opreciserad fullmaktslagstiftning vilket ger myndigheterna stora befogenheter att meddela föreskrifter som inskränker den enskildes näringsutövning". Detta är enligt vår mening en felaktig beskrivning av förslagets innebörd. Jordbruksministern gör i propositionen flera klarläggande uttalanden som ger ramarna inom vilka föreskrifterna skall utformas. Han säger bl. a. att den föreslagna regleringen inte generellt får motverka jordbrukets rationalisering. Vidare får föreskrifterna inte vara så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Detta senare är också inskrivet i själva lagtexten. Begreppet pågående markanvändning har nu efter tio års tillämpning – sedan det första gången angavs i propositioner i anslutning till den fysiska riksplaneringen – vunnit en mycket bra stadga i tillämpningen.

Herr talman! Betydelsen av den här kompletteringen i skötsellagen skall naturligtvis inte överdrivas. Men jag kan ändå inte underlåta att ta fram ett par citat från vad en socialdemokratisk miljöminister sade i början av 1970-talet när den fysiska riksplaneringen påbörjades. Så här står det i en proposition som hade utredningen Hushållning med mark och vatten som bakgrund.

En tillämpning av ett ekologiskt synsätt innebär enligt min mening att den fysiska planeringen skall medverka till att samhällsutvecklingen sker inom de ramar som naturresurserna och naturmiljön anger och att mångformigheten inom naturliga ekosystem bevaras, så att förutsättningar ges för rika biologiska utvecklingsmöjligheter i framtiden.

Begreppet ekologisk grundsyn utvecklades på följande sätt:

En ekologisk grundsyn innebär enligt min mening också restriktioner på en utveckling som medför att icke förnyelsebara naturresurser förbrukas och naturmiljöns tillstånd försämras, så att framtida handlingsalternativ försvin-

ner. Från ekologiska utgångspunkter kan även vårt nuvarande sätt att utnyttja naturens biologiska produktionsförmåga för t. ex. areell produktion delvis behöva ändras.

Kunskaperna om sambanden i naturen har naturligtvis ökat under de senaste decennierna. De nu aktuella skogsskadorna ger oss ändå en påminnelse om att det är ganska komplicerat att klarlägga orsak och verkan. I detta sammanhang finns det f. ö. också vissa tecken som pekar på att det kemiska jordbruket spelar en roll. Den inriktning som utstakades i de tidigare nämnda uttalandena, nämligen strävan att bevara mångformigheten i naturliga ekosystem och därmed ge biologiska utvecklingsmöjligheter i framtiden, innebär att vi också bevarar framtida handlingsalternativ. Föreslagna hänsynsregler i skötsellagen är enligt vår mening ett steg i rätt riktning.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationen.

**Anf. 156 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):**

Herr talman! Med den inlevelse som Jan Fransson i kvällens sena timma försöker övertyga kammaren om att ytterligare en lag att ta hänsyn till innebär en avbyråkratisering, är det inte utan att jag tror att han menar vad han säger. Men det är nog svårt att verkligen övertyga kammaren om detta.

Vi borde kunna ha varit överens, Jan Fransson – även om vi hade trott att lagen har en betydelse för miljövården – om att denna lag inte innebär någon avbyråkratisering. Jan Fransson har lagt i dagen en alldeles osedvanlig tilltro till mängden av lagstiftning och dess betydelse för miljön. Miljön mår inte bättre av att vi får en lag till. Möjligen gör de det som har att ta hänsyn till den – för dem är det svårare. Det har Jan Fransson med kammarens majoritet kunnat åstadkomma.

**Anf. 157 KERSTIN ANDERSSON (c):**

Herr talman! Jag skall först säga att vi på grund av den sena timmen inte kommer att begära votering.

Lagrådet sade i sitt yttrande bl. a. att man ville ändra 9 a §. Man ansåg att det tydligare skulle framgå att myndigheterna i första hand skall bistå den enskilde med råd och anvisningar, och först när det har visat sig att sådana åtgärder är otillräckliga blir maktutövning i form av föreläggande eller förbud aktuellt. Jordbruksministern svarar att han inte är beredd att följa lagrådets förslag i denna del. Det säger ganska mycket.

Jan Fransson sade någonting om skogsdöden. Det är inte jord- och skogsbruket som har den största skulden när det gäller denna. Därvidlag är det andra näringar som bör ta hänsyn.

**Anf. 158 JAN FRANSSON (s):**

Herr talman! Jag har inte hört att Arne Andersson i Ljung har yrkat att vi skall ta bort den formulering om naturvårdshänsyn som redan finns i lagen om skötsel av jordbruksmark. I lagen står det att jordbruket rent allmänt skall ta naturvårdshänsyn. Vi torde ändå vara överens om att det är på det

sättet näringen skall drivas. Men Arne Andersson vill att dessa hänsyn skall bevakas med naturvårdslagen. Likaså har vi lantbruksnämnden, som skall hantera skötsellagen.

Arne Andersson vill alltså ha två myndigheter. Jag försökte förklara att vi får den mest effektiva samordningen genom att lägga hela tillsynen på en enda myndighet. Det är då lämpligt att lägga den på den myndighet som har att bevaka de primära intressena, i detta fall jordbrukets intressen.

**Anf. 159 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):**

Herr talman! Menar Jan Fransson då att naturvårdslagen i och med denna lags ikraftträdande är satt ur kraft? Så är icke fallet. Vi har fått två lagar som skall reglera dessa saker, och det är ingen förenkling.

**Anf. 160 JAN FRANSSON (s):**

Herr talman! Det är faktiskt så att dessa naturvårdshänsyn skall kunna tas inom ramen för vad som kan betraktas som pågående markanvändning. I det avseendet har man ingen som helst möjlighet att med stöd av naturvårdslagen hävda naturvårdsintressena. Vill man gå längre, till vad som kan inbegripa en ändrad markanvändning, t. ex. intrångsersättningar, är det naturvårdslagen som gäller. Nu får vi en heltäckande hänsynsregel genom denna föreslagna formulering i skötsellagen, och det tycker vi är mycket bra.

**Anf. 161 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):**

Herr talman! Man kan med visst fog säga, Jan Fransson, att regeln är heltäckande. Den täcker inte bara skötsellagens kompetensområde, utan också marken utanför. Den är, så långt jag förstår, tänkt att täcka den mark som finns mellan åkermarken och den egentliga skogsmarken. Följaktligen är det en svårtillämpad lag, därför att den ligger utanför sitt lagrums egentliga tillämpningsområde. Åkerholmar må vara, men trädgångar och andra områden – t. ex. våtmarker, som är omnämnda i propositionen – ligger normalt inte, Jan Fransson, inom åkermarkens egentliga område. Följaktligen är det fråga om en paragraf i skötsellagen som har ett vidare tillämpningsområde än skötsellagen i sig själv. Det är ett ytterligt bra exempel på den förenkling som Jan Fransson talar om.

**Anf. 162 JAN FRANSSON (s):**

Herr talman! Fortfarande handlar detta om naturvårdshänsyn inom pågående markanvändning, utan att det förändrar markanvändningen. Från naturvårdsverkets sida har man sett det som en fördel att man på grund av att bestämmelsen även innefattar sådan mark som kanske varken kan betraktas som skogsmark eller som ren jordbruksmark på det sättet begränsar naturvårdslagens regelsystem, så att man vid tillämpningen av den kan koncentrera sig på mer angelägna områden.

Överläggningen var härmed avslutad.

**Nr 106**

Torsdagen den  
22 mars 1984

---

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Arne Andersson i Ljung m. fl. – bifölls med acklamation.

26 § Kammaren åtskildes kl. 23.01.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

*/Solveig Gemert*